

מחא ראייה לתחבוב מיבעיא לי, אם נתעברה חתימה הדאריה (טרופה), לרשי" לא בטיל, דנהי למוח צריך ביטול מטעם התחבוב; מבושר בחלב בשתי חתיכות בשר נבלה, מהו להחזיר כהגדרה על כל פנים, מי אמרינן דאורח גוי לאו ראי להחבוב מלקחיה, א"כ דאי בטיל ראי להחבוב לפני עכו"ם, חשיב ללא בטיל, ועיין תוספות חולין ק' א' ד"ה שאני, כתבו ובהוה אמינא דנבלה דראייה להחבוב לפני אורחים עכו"ם, ומכל מקום עדיין צ"ע, ובפנים נסמן קא שפתי דעת סוף אות א' אבא *

ומה דבר בו זכור אנחנו מה דאמרינן ביבמות פ"א ב' חתימה בחתיכות דרב יוחנן שפיר תעלה, ולר"ש לקיש הפעמים במינו לא תעלה מוקי בנימוחו, אם כן למה דפסקין בסמוך ק"י ט"ז, וס"ק א' ושי"ך, וס"ק ט' כ"ס של שלמה [חולין פ"ה ט"מ] ודברי ל"קיש קלימא ל' באיין הפסד מרובה, יש לראות חתימה שאינה ראייה להחבוב מכל מקום מנין מיקרי? נא"י א"א נאמר כל שאינו ראי להחבוב לא מיקרי מנין מכל מקום ראי להחבוב יתפוק ליה מחמת מנין, וזה יש ליישב ועדיין צ"ע:

והנה דהוי"מ דיל בפרי י' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה (כ"ב וכו') נ"כ, וכו' כתב, חתימה הטאה טמאה בסתרות תעלה באחד ומאה, ובחולין מכה לבתנים, וכתב הלכה משנה, פירש רש"י בהפסד מועט למוכר, לכה, ועיי' וזהו ודאי, בכל ביטול האיסורים, כיון שנתבטל אף שאפשר למוכר לעלו"ם בלי הפסד כלל איך צריך למכור, ולא שמענו מעולם שיאמר אדם בהדיף זה, זאמנ' שם בהערל ויבמות פ"א בן פירש רש"י ד"ה דברי הכל דלדברי יוחנן כיון דחתיכות דרבן למונת לפעמים משום הכי איך בטלה בהפסד מועט, לפי זה יצא לנו דין חדש, אף להחזיק דפסל כסילן ק"י וסעיף א' דבר שמונין תמיד נמי בטיל, מכל מקום בהפסד מועט יורה דרכו למונת נמי לא בטיל, ככרייתא דחתיכות כחולין, ובהו יש ליישב שהיא דסימן ק"י שפסק ביצה אינה בטילה, דמירי בהפסד מועט, עם שהוא דחוק, הן אמת שהתוספות חולין ק' א' ד"ה שאני, כתב וזמאת טמאה בסתרות לא היה ראי להחבוב לכהנים במקדש, אבל בחולין לא יעלה, ממדצת דכריהם דמשום הכי לחולין לא תעלה דהוה ראי להחבוב, אמנם מסתימת הר"מ בפסולי המוקדשין משמע ודאי אף שאינו ראי להחבוב, וכאמור, ובסמן ק"י נקא שפתי דעת אות א' אבא עוד *

דבר שיש לו מתירין כיצד, דין דבר שיש לו מתירין צריך להתירם אליו שלשה תנאים, האחד, שיהיה המתיר בלי הפסד, והשני, שישא, בשאלה, בשאלה, או שכינו להקנה, כמו גרים שאפשר בשאלה, עיין סימן ק"ב וסעיף ב"ן, וטבל, צריך לומר דכהיתור כך איסור, דחטה אות פוסרת הכרי, עיין עבודה זרה (ע"ש) [עג ע"כ], השני, שישאר, לעולם בהיתור, הא חמץ בפסח לשנה יחזור לאיסורו, לא הוה דבר שיש לו מתירין, השלישי, שיבוא המתיר בוודאי, ולא יהיה ספק, כמו (ספק) ביצת [ספק] שריפה כמבואר בסמן ק"ב [סעיף ב'ן], ובמנחת כהן [נשן] חלק שלישי פרק ב' ד"ה הנה מהו אותן תנאים קצת באופן אחר, זאמנ' טעם דבר שיש לו מתירין פירש רש"י ברש"י ביצה ג' ב' ד"ה אפילו באלין עד שאתה אוכלו באיסור האכלנו בהיתור בלי ביטול, והמיינן בר"ן בנדרים י"ב נ"ע ד"ה וקשא, והט"ז הביאו בסמן ק"ב אות ה', דבר שיש לו מתירין הוה היתור והיתור, ודומה לם הפר ושערי ופרו דרבן לרבי יחזקיה [ומנחת כהן], דער כאן לא פליגי עליה דרבי יחזקיה בריה דרבי יוחנן דהוה אינו מינו בערך איסור והיתור, ולא דמי לם הפר ושערי דשניהם מין היתור, וזה שאמרו במנחת [נשן] (מצות) [נעלין] אין מבטלין זה את זה, ומשום הכי באנו מינו בטיל, והט"ז קלסיה להא דר"ן: זה הנפקא מינה בין שני טעמים אלו הוה כבי פנים, הפן הזה, הוה, כיצד טריפה שנוולדה ביום טוב ונתעברה

טריפה, מכל מקום כל מה דמיז למיעבר, בלי ביטול לענין איסור יום טוב עדיין, וכן כתב הצמח צדק שאלה סיט, והפרי חדש בסמן ק"ב אות ד' קלסיה (ואף שהביא ספק טריפה, המעיין בתשובה מבואר אף ודאי טריפה) ואלו לטעם הר"ן, כיון דלענין איסור היתור הוה אינם מינו, שזה אסור לעולם זה היתור הוא, אי"כ ביצת טריפה שנוולדה ביום טוב מיבטל בטיל, וכאמור, הפן הכי, דבר שיש לו מתירין אי סלקוהו ולית ביה ממשא כלל אלא טעם פליטה, לרשי" לא בטיל, ולהר"ן בטיל, ודמ' הפר ושערי ממשו הוא, שוב דאיתו שוה ליתא, דרבי יחזקיה אף טעמא לא בטיל במינו, ודאיתו מודותיו טובא בחולין ק"ה ב' מפלט לא פלט, ואף שישב"א בחזקתו בר"ש סוגיא דזרע בשילה נשן ג' ב' ד"ה אמר אבינן צידד בוה אי לרבי יחזקיה טעמו לא בטיל, מכל מקום הכין הוא ודאי, ועיין בתורת חסאת כלל ע"ד נר"ן ב' ובמנחת יעקב שם [זאת שן], ולקמן סימן ק"ב [משבחות וזהו אות ה' אבא *]

אמנם כן, מה שכתב הצמח צדק במשיחות אף שיש איסור אחר שאינו לו היתור, מכל מקום כיון דאיסור אחר יש לו היתור, בלי ביטול חשיב לגבי איסור זה דבר שיש לו מתירין, אין לו ראייה כבורה לכהן, ואודרכה מרש"י ורש"י ביצה [נשן] ד"ה שיש לו מתירין, אחר יום טוב בהיתור גמור, וכמו שדקדק השואל שם, גם מדלא מוקי בספק טריפה ונולדה ביום טוב, ומה שדחה הצמח צדק ולא סלקא דעתיה דמקשה תולה דמירי בספק טריפה, הוא הדין דלא ינחא, ליה לומר דמירי בספק טריפה ונולדה ביום טוב, יע"ש, לא ידענא, בשלמא הא דלא ינחא ליה מעיקרא לומר דמירי בספק טריפה, משום דלא מישך שייך הכא ספק טריפה לדינא דיום טוב, עד שהוצרך לרשי" ד"ה לספק לומר אידי, ועוד, דסומך אקושיא שניה אי הכי אמאי לא בטיל, אבל למה דמשיני ליה בספק טריפה, למה חזר וחקשה מסיפא נתעברה, ולמה לא הוה לו דאנולדה ביום טוב קא ילא נצטרך לאידי, והיא גופא קמשמע לן דכהאי גוונא נמי מיקרי דבר שיש לו מתירין לאיסור יום טוב, על כל פנים:

גם דברי הצמח צדק בתשובה הזיא לא זכיתו להכין כמה שכתב וז"ל, דספק טריפה הוה אמנא דבר שיש לו מתירין, דמכל מקום איסורא עבדי, דאוכל בספק איסור, זה ואפילו נודע לו אח"כ שאכל שומן לא הוי כמביא חולין לעזרה, וכיצה כהאי גוונא נמי דלא חייב אשם, תלוי דלא איקבע איסורא, מכל מקום איסורא איכא, עכ"ל, הנה מה שכתב אם נודע אח"כ לא הוי כמביא חולין לעזרה, לא ידענא מה נפקא מינה ומה ליה למעבר, ואי נודע קודם ודקת הוה, אפשר אין הכי נמי דלא יזרק, והבשר ישרוף וזהו חולין בעזרה, גם מה שכתב ספק טריפה אין כי אם תלוי דלא איקבע, ומה שציאטיה דאשם תלוי דאין בא כי אם על דבר שזדונו כרת כהן [פרייתו כ' א'ן], ואולי שגירת לישן הוא, וצ"ע:

ודעי שראיתי להמנחת כהן [נשן] בחלק שלישי פרק ב' ד"ה השני הביא ראייה דבר שיש לו מתירין אף בטעמו לא בטיל, מה שכתב הר"מ ז"ל בפרק ט"ז ממאכלות אסורות הלכה מה חמץ בפסח דבר שיש לו מתירין, וחמץ קלימא לן אף טעמו אסור, יע"ש, והמנחת יעקב כלל ע"ד אות ח' כתב דגדולה מזו היה לו להקשות, אמאי אסור בחמץ שלא במינו, אלא שהר"מ תיקן זה בהלכה י"ב, דכתבי [שמות יב' כן] כל מחמצת גרי, ולא ידענא, דהמנחת כהן כתב שם בפירוש בשני מקומות דמשום חומץ אסורו שלא במינו, אלא דקשיא ליה למה נתן הר"מ שם אינו מינו ולא אמינו גופא למה אסרו בטעמו, שמע מינה כל שיש לו מתירין לא בטיל בטעמו, ועיין עוד במנחת כהן שם נד"ה אמנא מוקצה לא

הנהגות והערות

קצת

שער התעוררות פרי מנדים

הוא מן פירש טומוה נמנה
 שמים ועין עם נמנה
 נפשות דברי נביא:
 חזן עין עם עם נפשות
 עיני נפשות דברי נביא
 ל מנדין מנמלה על עיני
 מעשה נפשות מנמלה מנדין:
 דעם טום ע טום נפשות
 נפשות:
 חזן טוף עיני נפשות
 חזן טוף עיני נפשות
 חזן טוף עיני נפשות
 חזן טוף עיני נפשות

הוא דבר שיש לו מתירין, דלשבת. הבא נאמר, ע"ש ואני
 אומר המבשל בשבת ונתערב לא הוה חוזר ונאמר, וכן פירות
 הנשרין וכדומה, דלשבת הבא מותר, ודאי אין להם כישול
 דהוה דבר שיש לו מתירין, ויש מוקצה שחוזרין לאיסורו,
 אין הכי נמי דלא הוה דבר שיש לו מתירין כיון שחוזר
 ונאמר, למאן דאית ליה נסימן קי-סעיף ד' כהנהגות המין כפסח
 לא הוה דבר שיש לו מתירין, ויש לעיין לענין שלטול הכל
 בכת אחת, אם נדמחו לנבילה בשחורטה דלענין משא און-לו
 ביטול, או יש לחלק, ועיין בכורות כ"ג, ע"א ורא"ש פרק
 גיד הנשה נחלין פ"ו סימן ל"ז, והרבדים עתיקין ואין להאריך *:
 ודבר שיש לו מתירין יש בו חומרות יותר מן דברים
 החשובים, וגם קולות יש בו, כמו שחשבם המנהג

כחן ד"ל נפש ד"ה דעין הנה דבר שיש לו מתירין יש בו
 חומרות שלשה, שאף שאין שלם, ואף בטעמו, ואף ספינקו
 אסור, המשל, ספק איסור דרבנן בכל מקום לקולא אף בלא
 תערובת, ואלו בדבר שיש לו מתירין אף בספק דרבנן-אסור,
 מהאי טעמא עד שאמה אוכלו בספק כ"ו, או אם יש ספק
 אי הוי דבר שיש לו מתירין ספינקו אסור, ובריה ושאר דברים
 חשובים אי ספק אי הוה בריה ספינקו מותר, ועיין כותי
 ופלותו בסימן ק"א) וק"ס"ג ד"ה הנה הוה"ש לענין מילכין,
 אף שיש לומר דמתחילה גולד בפירוש, הוה ספק, ומכל מקום
 שם נסימן קא משבנות וזה אות י"ז, העלינו לדינא כוה,
 ובהלכות תולעים נסימן פר שפתי דעת אות ד"ה כתב:
 ע"ש, ויש קולות בדבר שיש לו מתירין, דווקא במינו
 אסור בכל שהוא, מה שאין כן שלא במינו, ואלו דברים
 החשובים אף באין מינם אסור, כמו שביארנו, והנה דבר
 שיש לו מתירין באינו מינו, אף שהוא דבר שיש לו
 מתירין בלי שום מעשה, רק חזמן מר"מ פרק ממאלות אסורות
 הכי שלא במינו בטל, ורא"ה מר"מ פרק ממאלות אסורות
 והלכה י"ב, בחמץ כ"ו, וכן משמעות השו"ע בדוכתי טובא,
 ועיין מנחות יעקב כלל ע"ד אות ד', מה שכתב בשם פסקי
 תוספות נדריים, נ"ח נפ"ו פסק פ"ן ע"ה דכל שממילא אף באינו
 מינו לא בטל, ובאמת בתוספות גופא לא הוזכר כלום, כמו
 שכתב המנהג יעקב שם, אלא אדרבה בתוספות ביצה ל"ח
 א' ד"ה ולבטל מים ומלח והוה דבר שיש לו מתירין, וחזרו ודבאנו
 דלבטל מים ומלח והוה דבר שיש לו מתירין, וחזרו ודבאנו
 מינו כ"ו, אף שיבוא המתיר בלי שום מעשה, אלא כדאמר:
 ←

הפרק השלישי

כבר ביארנו נחלק הראשון פרק א בסופן ריבש ביבש בטל
 ברוב אף מדרבנן, לדידן, ולח בלח בעיני ששים
 מדרבנן, והטעם, דיבש אי נמי מבשל ליכא איסור תורה,
 (ואף אי יבשל במים, סלק כ"ו, ולש"ך בסימן צ"ח אות ח'
 יש ליישב בענין אחר מ"ה), ובלח גודרין אסור אינו מינו ומהאי
 טעמא אינו מינו ביבש אסור מדרבנן אסור יבשלים, לא מן
 התורה, ולקמן אדבר בזה:

והנה, קמח בקמח הסכמת הש"ך בסימן ק"ט אות ג' והמנהג
 יעקב כלל ל"ט אות ג' והמנהג כחן [ספר התעוררות]
 חלק שני פרק א' נ"ה הנה כמחן [דבריו לח בלח] מ"ה ע"ש.
 הוכרתי ופלותו בסימן ק"ט נפלותי אות א' צידד להקל באיסור
 דרבנן מין במינו (ביבש) דהוה יבש (ביבש) מ"ה כ"ו, אמנם
 כלום הסכימו דהוה לח, וכן הסכמת הפרי חדש [נסימן] ק"ט
 אות ג', ומיהו היינו במקום הפסד, דאם לא בלאו הכי
 אסור לקמח, אין ראוי לאכול כ"ו אלא בביטול, עיין ים של
 שלמה [פרק] גיד הנשה [דאפרג] כ"ה בהלכה א' ותערב
 ק"ט סעיף ב', ודע, דאפשר [דאפרג] כ"ה בהלכה א' ותערב
 בשאר אפר, אי חד בחתי בטל (כי אפר בשר, בתכל אסור,
 כמו שכתב הר"מ במאכלות אסורות פרק ט' הלכה א'), עיין
 מגן אברהם א"ח, (תע"ש) נסימן תצח) אות כ"ח כתב אי
 הסיק עצים כיום טוב על אפר מאתמול בטל ברוב, הואיל

ואין ניכר, ואף קמח בקמח מיקרי לח, מכל מקום, הואיל
 ועיקר איסורו מדרבנן בטל, עיין ב"מ"ד [נסימן] צ"ח,
 עכ"ל, הנה השוה דין אפר לדין קמח דמיקרי לח בלח,
 ואמנם מה שכתב הואיל ואין ניכר, כוננתו פשוט, דלא הוה
 דבר שיש לו מתירין הואיל ולא ניכר מעולם, כמו ענבים
 בניגית בסימן ק"ב, נסעיף ד' כהנהגות נסימן י"ב, אבל מה
 שכתב דהנה לח, לא ידעא מה הוא, דמן התורה ברובא
 בטל בלח, ומדרבנן אסור אינו מינו, זה שייך באיסור נחמן
 טעם, מה שאין כן באיסור מוקצה שלא הלכו בו אחר נתינת
 טעם, ומה גם שאפר אף לענין טעם, פגום הוא ורדיא לכלי
 עלמא, ומה שכתב דעיקר איסורו מדרבנן, וד"ל ואין לו
 שורש בראייתא, לא ידעא מנא לן לחלק בכך, וכפי הנראה
 דאף איסור דרבנן בלח במינו בעינן ששים אף דליכא למיזא
 לדין איסור תורה, כמבואר בהנהגות מקומות, וכדביארנו לעיל
 (נ"א פרק ב' ד"ה ומיהו; ח"ב פרק א' ד"ה הנה לח), אם כן מגלן
 לחלק בין אין לו עיקר בראייתא, ומה שהנראה מקום ליתר
 [נסימן] צ"ח, לא אכין לה:

ומיהו דברי בו זכור אנחנו עוד, מה דקשיא לן במה דקיימא
 לן יבש ביבש באינו מינו מן התורה ברובא, ומדרבנן
 בעינן ששים, כמבואר בתורת חטאת כלל ל"ג ד"ו וש"ך
 אות י"ד בסימן ק"ט, והנהיג דתוספות פסחים מ"ד נפ"א
 ד"ה איחבית, בקמח מירר, דהוה לח, ומפני שיש כאן מובנה
 גדולה, לכן אמרתי לבאר קצת, דע, דביטול יבש ביבש
 ברובא הוא בדבר שאין ניכר, זה דבר הנכיר ורדיא לא שייך
 ביה ביטול, ואפילו שלש חתיכות ואחת ידוע של היתר
 וששים בספק, נמי אין היתר מצטרף, כיון שיש ביבש במינו
 נכנס בגודל הספק, ללא אמונה ראוי שתדע, יבש ביבש במינו
 בטל מן התורה ומדרבנן ברובא, הוא אפילו נאכר או נאכל אחר
 כעליה, כל ששלשתו בגודל הספק, כדבעינן למימר, קמן
 בסמן ק"ט [משבנות וזה אות א'], ואפילו נאכר או נאכל אחר
 מן, דהשתא ליכא רוב, מכל מקום כבר חזרו כולן להיות היתר,
 ועכשיו ליכא רוב, מכל מקום כבר חזרו כולן להיות היתר,
 ואף לאוכלין כאחד שרי מן התורה, והרשב"א, נתינת הכי
 בית ד שער א' ז', אן דאוסר, מדרבנן הוא, ומהאי טעמא מתייר
 הרא"ש נחלין פ"ו סימן ל"ז, לבטלן אח"כ יחד, דנעשה הכל

הנהגות גמור:
 וענין ביטול מין באינו מינו ביבש משכחת ליה ב"ה אנפין,
 הפן א', הו"כאן שלשה מינים חלוקין במראית וטעם,
 וידוע דאחד מהם נשחט שלא בחוץ, הפן ב', שלשה מינים
 חלוקין ונמצא ריאה של אחד מהם טריפה, הפן ג', דברים
 ששויין במראה ואין שוין בטעם, וידוע היה מי האיסור ואחר
 כן ותערב. הפן ד', חלוק במראה וטעם ונפוד לחתיכות
 דקות מאד עד שאי אפשר לחכר האיסור, שחרי אפילו
 שומשמתן וחרדל מיקרי יבש ביבש, לבד קמח ואפר מיקרי
 לח בלח, כמבואר במנהג כחן [נסימן] חלק שני פרק א' נ"ה
 והנה כמחן, והנה הפן א' אחי שפיר בפשיטות דברובא בטל,
 דלא שייך חזיק אוכל יטעם (איו"ב י"א) ושעיתו זו הברנה
 וברוב הנכיר לא שייך ביטול, כמו שכתב הרשב"א בחידושי
 בסוף שמעתי דורוע בשילה נחלין ח"ב ב' ד"ה אבל, כיון
 דלא ידעין מן הוא האיסור, וכן אופן הכי, אמנם אופן ה"ג
 והד' יש לעיין בהו טובא, כיון דמרגיש כפוי טעם האיסור
 אין מיבטיל בטל, וטעמתו זו הוכרתי, וכי תימא אין הכי
 נמי דכהאי גוונא לא בטל, הא ברובא הוא, דבסימן ק"ט
 נסור עמוד רצטן מבואר הקיפון, ועיין ש"ך שם אות ח',
 וראיתי להפרי חדש (מדרבנן) ק"ט אות ז' כתב דיבש באינו
 מינו בטל להפרי חדש (מדרבנן) בלא ניכר הטעם, הא חתיכה
 בלועה מחלב וכן כלי חליבת לא בטל אפילו באיך,
 דכשיאכל ירגיש הטעם, ע"ש, וקלסיה, וכתב דברים אלו
 הם קילורים לעינים, ע"ש, ואמת שכן הוא, ואף לדידן דלא
 סמכין אקפילא, היינו להקל כ"ו, ועוד, דסוף סוף טועם

ביאורים

7 * כל דבר שיש לו מתירין וכו' אינה בטלה אפילו בארץ ועיין בפנים שהבאנו שני טעמים לדין זה ועוד טעם שלישי ראיתי בזה בספר כנפי יונה בר"ה ולולא וכו' ובשאלות ותשובות שואל ומשיב מהדורא תליתאה סימן שפ"ד דכיון שיש לו מתירין ואין איסורו איסור עולם נראה לאינשי כאיסור קל ושמא יבאו להקל בו ולבטלו לכתחלה ויעברו איסורא דאין מבטלין איסור לכתחלה עכ"ל ולפנינו בסימן זה יתבאר מה שיש לומר נפקא מינה לדינא בין שלשה טעמים אלו ועיין במנחת חינוך מצוה רפ"ד ס"ק ג' שהקשה על טעמו של רש"י מהא דיתא בנדרים נ"ח א' דטבל הוי דבר שיש לו מתירין ולדעת רש"י הביאור הוא דכיון שיכול להפריש עליו ממקום אחר אין צורך אם כן לסמוך על

בדי השלחן

דימוי המראה לחוד (קפס) אפילו אם בדיק הראש עם כל הכבשים או הכבש עם כל הראשים והיה הפרש גדול ביניהם כג"ל בס"ק ע"ה ע"ש [ואבל בלא זה (קפט) בלאו הכי אין לסמוך על זה בזמננו שאין אנו בקיאים בבדיקה זו כג"ל שם (אבל כיוון החתיכות להתאים זו עם זו (ק) מועיל אף בזמננו (קפא) מפני שאין צריך לזה שום בקיאות והבחנה יתירה]:

סימן ק"ב, סעיף א. (א) כל דבר שיש לו מתירין וכו' אם נתערבה באחרות וכו' אינה בטלה אפילו בארץ. הנה מן התורה (ה) אין חילוק בין דבר שאין לו מתירין לדבר שיש לו מתירין דגם דשיל"מ בטל כדון ביטול האיסורים

אלא מדרבנן הוא דאמרו שלא יתבטל דשיל"מ ונחלקו הראשונים בטעם הדבר שלדעת (ג) רש"י הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלא ביטול אחמור רבנן שלא יאכלנו באיסור על ידי ביטול [ולכאורה מה איסור יש כאן כיון שיש דין ביטול ונעשה כהיתר ונראה הביאור בזה שלעולם היה ראוי לגזור על כל דין ביטול שלא יועיל דנראה לאינשי כקולא יתירא ואיכא למיחש שיבאו לזלול באיסורים אלא שחששו חכמים להפסד ממונם של ישראל ולכן הניחו דין ביטול על מקומו אולם ברשיל"מ כיון שאין בזה הפסד ממון שוב גזור על הביטול שלא יועיל ויאכלנו למחר בלא ביטול]. זהו לדעת רש"י, ולדעת (ג) הר"ן הטעם בזה הוא מפני שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ולכן מצינו (ז) מהא דסובר בגמרא דמין במינו לא בטיל כיון שהם שוים במהותם אע"פ שהם חלוקים בדינם שזה איסור וזה היתר אולם אגן קיי"ל כמאן דאמר דגם מין במינו בטיל מפני שאין ראוי לילך אחר דמיונם במהותם אלא אחר חילוקם בדינם וההיתר שרבה על האיסור מחלישו ומבטלו כיון שאינם דומים בדינם אולם כל זה בדבר שאין לו מתירין ואיסורו הוא איסור קיים אבל דבר שיש לו מתירין (כ) לכולי עלמא אין ההיתר יכול לבטלו כיון שגם בדינם אינם חלוקים לגמרי שהרי גם האיסור אינו אלא לזמן וכעבור הזמן ישתווה דינו להיתר, זהו טעמו של הר"ן, ובביאורים הבאנו עוד טעם שלישי בדין זה:

ציונים

(קפט) דמסכתו כנ"ח וכפרי תלך צדניכס משמע יומר שדעתה לכתמור כן אף צדכ, ל"ט: (קפט) כן כעתיק כנ"ח מכו"כ גם נטינוו צדכש כנש לכל צד"כ גופיכ כתב כן לענין קורקנן דסעיף ח' וכו"כ אין לכניה ריכיס שכו"כ דעמו ככט"ו דגם צדכש כנש מכני דומי מרלכ לחוד דשנא דעמו ככפרי תלך שמתלכ צדניכס: (ק) פרישכ צדנימ ס"ג ס"ק ח' וכונא צט"ו סס ס"ק ד' וכו"כ כחכס צבי צדנימ ל"ט: (קפא) מש"כ צדנימי מרלוח מלינו שלף צדנימ כגמרא כיו מן חכמים שנמנעו מלפסוק במרלוח דמיס כולאית צדכ כ' צ' משוס דלריך לוכ סין צדנימ [כ"ל] סס: (ה) פ"ו, וכן מוכח צצכא מלינע ל"ג ח' דקאמר שם דלדורייחא דרענן לא מלנרפי ע"ש וכדוכיח כן כער"ח צדנימ ק' סעיף קטן ג': (ב) צילכ ג' צ' וכונא צט"ו: (ג) מריס ל"ב ח': (ד) כול דעמ ל' יכודכ צדנימ דף ל"ח צ' וצטור דוכתי: (כ) ומ"מ אף לכד"ן לוי חלל מדרענן כמ"כ צמ"ו ס"ק ח' ח

בדי השלחן

ביאורים

(ב) דבר שיש לו מתירין וכו' אינה בטלה וכו'. (ו) אבל איסור שאין לו מתירין בטל ברוב ומותר לאוכלו אף במקרה שיכול למוכרו לנכרי בלא שום הפסד:

דה"ל מן הפסד על החיוב והא דשרי לאכול מן התערוכות הוא מפני הביטול וא"כ לא הרווחנו כלום במה שאמרנו דאינו בטל דסוף סוף צריכים לסמוך על הביטול ולמה אי"כ אמרנו דאינו בטל, וכ"ז לטעמו של רש"י, אבל לטעם הר"ן נחא דכיון שאיסור טבל שאמרה תורה הוא איסור שיש לו היתר הו"ל טבל כמין במינו עם ההיתר שנתערב בו ולא בטיל, עכת"ד המג"ח, ויש להוסיף לכאורה ולהקשות להיפך על טעם הכנפי יונה הנ"ל מהך דטבל דכיון שטבל הוא איסור קל מדיש לו היתר ע"י הפרשה וסוף סוף כשנתערב אהא צריך לסמוך על הביטול [כדברי המג"ח הנ"ל] א"כ אכתי איכא למיגור שיבאו לבטלו לכתחלה והוה לן למימר דלא מהני הביטול ולא יהא לו תקנה אמנם בישוב קושיא זו יש לומר דאה"ג דלהך טעמא. הא דטבל לא בטיל היינו באמת לומר דגם הפרשה ממקום אחר אינה מועלת ואין לו תקנה אי"כ יש לומר דע"י שאמרו חכמים דלא בטיל בלא הפרשה ממקום אחר שוב אין לחוש שיבאו לבטלו לכתחלה דמה ירויחו בזה כיון שצריך בכל גווני להפריש עליו ולענין מה שהקשה המג"ח על שיטת רש"י יש ליישב לפי מה שכתבנו בפנים דהא דלא רצו חכמים לסמוך על הביטול הוא דלא ליתי מזה ולזול באיסורים א"כ יש לומר דכל שאתה מצריכו הפרשה ממקום אחר נוסף על הביטול שוב אין לחוש שיבא מהביטול ולזול באיסורים: * דבר שיש לו מתירין כגון ביצה וכו' אינה בטלה וכו' ואפילו ספק וכו' אסורות. דאע"ג דביצה שנולדה ביו"ט אסור רק מדרבנן ובעלמא קיי"ל דספיקא דרבנן לקולא כדבר שיש לו מתירין ספיקו לחומרא ובספר תמים דעים להראב"ד בסימן ק"כ נמצא תשובה מהרבינו אשר מלוני"ל דדבר שיש לו מתירין באיסור דרבנן שאינו אסור לכל ספיקו מותר כגון מה שהובא מתוך לתחום ע"י נכרי ביו"ט או בשבת שאינו אסור אלא למי שהובא בשבילו אם הוא ספק שרי אע"ג דיש לו מתירין למחר [והובא גם בש"ד ס"ק ב'] ובספר כנה"ג בהגהות הטור ס"ק ג' כתב לפ"ו דה"ה לענין ביטול לית ביה באיסור דרבנן שאינו אסור לכל חומרא דדבר שיש לו מתירין ובטל שפיר עכ"ד [גם זה הועתק בש"ד שם אלא שנשמט שם המבואר בכנה"ג דמיירי רק באיסור דרבנן] אמנם בש"ד שם כתב דלא קיי"ל כהרבינו אשר להקל בספיקו אלא גם בכה"ג ספיקו לחומרא כדאיתא בשו"ע או"ח סימן שכ"ה סעיף ט' וגם לענין ביטול מיייתי בש"ד הא דקיי"ל דנדר ואסר דבר על עצמו הו"ל דבר שיש לו מתירין ואסר תערוכותו [וכמש"כ הרמ"א בסעיף ד'] אע"ג דמותר לשאר אינשי וסיים ע"ז דלא ידע לחלק בין זה לנדרים עכ"ד וקשה דאיסור נדר מה"ת וה"ר אשר לא אמרו אלא באיסור דרבנן כנ"ל [ועוד אפשר לחלק בין הך דאיסור תחומין לההיא דנדרים דלא אמרו ה"ר אשר אלא בכגון ההוא דתחומין שהאיסור הוא מסוג זה שאינו אסור לכל דזה הוי שפיר קולא באיסור אבל סוג איסור נדר הא שייך הוא לכל אלא דתליא במוצא שפתיו שלפי מה שנדר כן חיייל איסוריה ואם אסרו רק על עצמו רק הוא נאסר אבל לא נחשב בגלל זה דהוא סוג איסור דאינו שוה לכל ולא קיל איסוריה בהכין ומ"מ לדינא נראה שיש לפסוק לחומרא גם לענין ביטול דהא חומרא דספיקו וחומרא דלא בטיל תליין בהדדי כדמשמע בביצה ד' א' בההיא דרב אשי שם ע"ש והרי לענין ספיקו הא מחמירין כנ"ל בשו"ע או"ח וא"כ נראה מזה דגם לענין ביטול יש לו דין דבר שיש לו מתירין [ושמא לזה נתכוון המחבר במה שכתב כל דבר שיש לו מתירין וכו' דתיבת כל בא לרבות אף בכגון זה שאינו אסור לכל (ועיין בכנה"ג ריש סימן ק"ג שדקדק כן בתיבת כל הנשנה שם דכל לאתיי מאי):

ציונים

וכדמוכח צמ"מ ל"ג ח' כנ"ל צדכ ח', וכ"כ כר"ן גופיכ צדנימ ח' צ' ד"כ ולוי וכו': (ו) פמ"ג צדנימ ח' פ"ב ד"כ דע

ס"ט. ואפי' לרי יהודה דאמר בכל איסורין ס"ס ושמואל דאמר בעבודת גוים ס"ס, לא חשמן דאמרי אלא ע"י מערבות היכל דאחמוק איסורא ומעברו אחריס בארס אבל בחדש דלא אחמוקת איסורא מס"ס שרינן בשאר השנים. ואמה ומורמן שלום.

באום הצעיר אשר בן הדי"ר יחיאל ז"ל

ב

תשובה עיילנא כבר לפני למלך דברי ואי 7ן לפנין נקרקע מורי ה"ר יעקב צר אורי. אשר שאלת וז"ל יהודית אחת עורכה עסקמה למקן ככרות צבית הגוי והאמת שהגוי גלגל ועד שמקנה שש ככרות אמרה אוי ששכמתי שלא הפרשתי מלה והפרישה מלה מן העיסה ששאלת בעריבה ובשאלמה נמערבו יחד החיוב עם הפטור. מה שכתבת מורי אם גלגול הגוי פוטר אין נפקותא בדבר כי מה שגלגולו פוטר היינו דוקא בשלו אבל בשל ישראל אוי פוטר. שמעתי שר' שמחה הביא ראייה מן הירושלמי דמסקת פילא² על אומה משנה³ קלרוזו גויס קלרוזו לסטים כרסמיה נמליס שצורה הרוח או כסמה פטורה. ומפרש בגמרת ירושלמי דר"א כשקלרוה לעמנו אבל קלרוה לישאל מיעת, ר"ל כפאה, ומציא אין שוכרין פועלים גויס מפני שאין נקליין גלקטן שכמה ופיאה. זה שמעתי משמו והדין עמו שמדמה מלה לפאה כי מה שקלרית הגוי פוטר משכמה ופאה דורש בחרת כהנים⁴ ובקלרם פרט לקלרוה גויס, ושכמה דורש כספרי⁵ כי קלרוה קליין ושכמה פרט לקלרוה גויס. ומה שגלגול הגוי פוטר דורש במסקת ממוות פ' רצ' ישמעאל⁶ מרי עריסומיכס כמיצי מד למעוטי עיסת גוי וחד למעוטי עיסת הקדש, אם קן כמו שאינו ממעט מוצקלרס דפאה אלא דוקא גוי הקולר לעמנו ה"ה מעריסומיכס דגצי מלה דוקא גוי המגלגל לעמנו. ועוד מפשטי דקרא משמע דוקא עריסומיכס ולא עריסת גוי אבל גלגול גוי בשל ישראל מנלן דפטר. ועוד אי מציא ראייה ממסכת מלה⁷ נכרי שגמון לישאל לעשות לו עיסה פטורה מן התלה, אלמא שהכל תלוי בעיסה כמו שגלגול הישראל אינו מחייב עיסת גוי ה"ה גלגול הגוי אינו פוטר עיסת ישראל. ולאותן ככרות יעשה לכן פרנסה ממקום אחר יעשה עיסה שיש זה ה' רצעי' קמת ויירשנה עם הככרות צמוד כלי ה' ויקח מאומה עיסה מלה על אומן ששה ככרות, דמנן במסקת מלה⁸ העוטל שאור מעיסה שלא הורמה תלמה וטמן לעיסה

ב 1 כן הוא הנוסח בדפוס ראשון, וראה שבת נו, א רש"י ד"ה בלא דברי מלא דבר — חכם בחורה. ומדפוס ויניציאה א ואילן הנוסח: עיילנא כבר לפני מלא דבר. ובבבלי במקום "כבר" הגיהו "כבר", ולתשובה זו רמז הביי יר"ד סי' של. 2 פ"ב ד"ה (תי א). 3 פ"ב מ"ז. 4 קידושין א, ו. 5 כי תצא רפב. 6 סו, א. 7 פ"ג מ"ה. 8 פ"ג מ"ח.

שלהם היה צפרות הפסח וגם עם הגרד¹³ היה ולא יכלו למרוש ומיעוטה דמיעוטה נורעו לפני הפסח ולא מלאמי לצי לאסור אולי לא ישמעו לי ואני משיב לשאלים דקרו מעובדי אדמה אם יאמרו שהרוב נורע לפני העומר מותר ואם לאו אסור. וגם איני נזרר מעשירי כבר פעמים ושלש פעמים שלהם היה צפרות הפסח שרצוני נהגו איסור אבל לא הורו הלהם למעשה לאיסור ואחא סמיכנא ואיני מורה לאיסור ומוטב שיאיו שוגגים והמרד יפרוד.

7

ומצאתי כחוב בשם הר"ם ז"ל מה שאנו שומין שכר י"ט אומרים משום ספק ספיקא ספק חדש ספק י"ט ואח"כ חדש שמה השק"ש קודם העומר ואני אומר דבר שיש לו ממירין אפי' ס"ס אסור אלא להכי שרי דבעיל צ"י צמיס. והא דאמרין דשלי"מ] אפי' באלף לא בעיל ה"מ מין צמינו כדליתא בירושלמי דשבעית¹⁴. והא דאמרין גבי י"ט¹⁵ שאליה מים ומלא לעיסה אפי' דשליש מים לא בעיל, שאני הכס דלעממא עמידא ופעמא לא בעיל עכ"ל¹⁶. ואומר איני להאומע טעה. דמה שהביא ראהי מירושלמי דדבר שיש לו ממירין בעל בשליש מים אדרבה משום ראייה לאסור השכר והכי ליכא בירושלמי, רצי שמעון משום רצי יהושע אומר כל דבר שיש לו ממירין כגון עבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נמו כממיהם צהם שיעור אלא מין צמינו כל שהוא ושלש צמינו צומן טעם. והדבר ידוע שהשעורים נומין טעם צמיס והשעורים הם עיקר ועדיפי טפי ממתל ושאר צמיסה שהם אינם עיקר העיסה אלא נומין זה טעם וצלה מלא ושאר נאלת מלה ותפל. ובפ"ק דפסחים: הקטו הפוסקות¹⁷ אמאי לא מצרכין צפ"ה על שכר של שעורים כי השעורים עיקר, ולכן לא נהירא כלל. ועוד מאן יימר דליכא ששים צמיס כגוד השעורים. ומה שכתבו בשם רבינו דדבר שיש לו ממירין אפילו ס"ס אסור היינו דוקא ע"י מערבות כההיא דפ"ק דצ"ה¹⁸ צ"ה שולח בשבת וצ"ה שולח ציזם טוב וכו' וספיקא אסורה נחערה צלף כולן אסורות, ומפרש טעמא כגון ספק מול ספק י"ט ודבר שיש לו ממירין אפילו צלף לא בעיל ורי ה"ג קרי ס"ס צפרק החערות¹⁹ דקאמר הכס רמוזי באין אסורין בעל שהם פירש אחד מהם לרצוה ומרצוה לרצוה כולן אסורות, ודבר שיש ממירין החמירו כממיהם ז"ל דלא בעיל ע"י מערבות אפילו באלף ובס"ס, למאי נפקא מינה להמירה צביטל בלאו היינו לו היסור. אבל ס"ס כי האי שעל החצוה אינו אומר שהוא יסן ואפילו אמ"ל שהוא חדש שמה השק"ש קודם העומר ואין כלאן איסור חדש כלל, כה"ג לא אמרינן²⁰

13 הפרישה יר"ד רצג, ד גורס סגרי, ע"פ ד"ק. בטור ובדפוס ויניציאה: עת הגריר. 14 פ"י ה"א. 15 ביצה לת, א. 16 קטע זה הובא מכאן בתשובות מהר"ם מו"טבוברג מהדורת כהנא, ב, פסקים סי' צה. 17 בתוספות ה"י"ש משאנן, דף ב, א. 18 ג, ב. 19 ובחסם ער, א. 20 כנראה צ"ל אסרינן.

קס שפתי כהן יורה דעה קי הלכות תערוכות מורי הזה

גליון מהרש"א
 יא לא מקורי ספק
 ספיא. באסור דרבנן
 ואבא חרי ספיא להחמיר
 אוליין להחמיר דחשיב
 הא צד כמיטא דמיטא
 ולא חשיב ספק בלל, מ"מ
 מ"ז מה' בבורח. ועיין
 שער"מ מ"ז מאישות הלכה
 ב' והוא דאיכא לבוד מכל
 מקום שריון בסי' פ"ח.
 ובשער"מ שם ד"ה"ט ע"ה
 והא דר"א ריש ע"א דאשכח
 ל"ח ד"א ריש ע"א דאשכח
 דבריו אבל ה"א דבבב
 אחר כן אפשר לא מקלין
 בסי' ספ"י ארבע
 בגמרא לא מקרי סי' מ"ח
 ד"ז סי' ל' ספ"ב. ועי' מ"ז
 סימן ג"ה סי' ו' דש"ך מ"ח
 סימן ג"ו. ועיין בב"מ פ"ד
 מספורים ר"ח דאף דספק
 פטר חמור צ"ד להר"ש
 שה לצעזע מכל מקום
 במה דבמה דהוא ארבעא
 דלא אישישא (בבורח דף
 י"ב) אינו צריך לדב"מ
 ועיין חושבן בן לב ד"ח
 סימן כ"ג. חושבן דבר
 לא מקרי ספק ספיא.
 מיהא חתיי לחוש אינו
 בגרי ספק וא"ו להחמיר
 משום חוקה ש"ך סימן מ"ג
 מ"ק י"א:

גליון מהרש"א
 יא לא מקורי ספק
 ספיא. באסור דרבנן
 ואבא חרי ספיא להחמיר
 אוליין להחמיר דחשיב
 הא צד כמיטא דמיטא
 ולא חשיב ספק בלל, מ"מ
 מ"ז מה' בבורח. ועיין
 שער"מ מ"ז מאישות הלכה
 ב' והוא דאיכא לבוד מכל
 מקום שריון בסי' פ"ח.
 ובשער"מ שם ד"ה"ט ע"ה
 והא דר"א ריש ע"א דאשכח
 ל"ח ד"א ריש ע"א דאשכח
 דבריו אבל ה"א דבבב
 אחר כן אפשר לא מקלין
 בסי' ספ"י ארבע
 בגמרא לא מקרי סי' מ"ח
 ד"ז סי' ל' ספ"ב. ועי' מ"ז
 סימן ג"ה סי' ו' דש"ך מ"ח
 סימן ג"ו. ועיין בב"מ פ"ד
 מספורים ר"ח דאף דספק
 פטר חמור צ"ד להר"ש
 שה לצעזע מכל מקום
 במה דבמה דהוא ארבעא
 דלא אישישא (בבורח דף
 י"ב) אינו צריך לדב"מ
 ועיין חושבן בן לב ד"ח
 סימן כ"ג. חושבן דבר
 לא מקרי ספק ספיא.
 מיהא חתיי לחוש אינו
 בגרי ספק וא"ו להחמיר
 משום חוקה ש"ך סימן מ"ג
 מ"ק י"א:

הנהגות והערות

לבן ספק בסי' גמא עיין
 לעיל בס"ד סי' קי' מ"ק ז'
 ספק ספיא בפלוגא
 דדברתא עיין בספר בני
 חיי י"ד סי' קג. הלכות
 קטנות ח"ב סי' קה. ח"א סי'
 קנה. חקרי לב מהר"ם
 י"ד י"א באור:
 אם מותר לעשות סי' ט'
 בריים בספק דפלוגא
 דרבננא. עיין ש"ך לעיל
 סי' כ"ג בס"ד יח ובסי' פ'
 בש"ך סי' יח. שו"י הרבה
 י"ד סי' פ' אות ג':
 ד"ו ספק ספקא בספר
 שר"ז תפארת צבי י' ע'
 והספר שער הגלגל הלכות
 מקואות ובבב"ר בית אדם:
 לב"ן בדפוס' הנהגות
 שארע' לה ספק טריפות.
 וכ"ה בבבלי סי' בקצרה.
 ובדפוסים המאוחרים חקני
 שארע' לה טריפות עפ"י
 הנהגת יעקב. ועיין פרמ"ג
 שמוע"ק בירסא הישנה:

כ"ה כחב ה"א"ה שם ע"ז ה' ח"ל לפיכך צ"ע שמהלכות בקליפתה
 כמרגולת שארע' לה לב"ן ספק טריפות בקצרה וכו' יך הלכה ונתמלה
 דמחא קטעה שנתרפה הוהא ע"ה גלגל קליפה וכו' יך הלכה ונתמלה
 בלאסור וחס כמרגולת הוהא ע"ה גלגל קליפה וכו' יך הלכה ונתמלה
 והל"ל לא הוה קולט עמא און זמא ה"א"ה וספק האלפון הוה לזווייפא ואלו ספקותא מענין אחד ונגוף אחד ואלפיו כמרגולת

באר הי"ב

ול"ז לבי תערוכות ותערוכות ה"ב. מותר מבט מ"ס דהם הספק אינה חחתי ואח"ל חחתי ספק באונס ספק בריצון ולמ"ש
 הא' לא היה בגופו ר"ח בתערוכות משא"כ כאן דהספק הוא היה המוכר כאן דאין מחזיקי מבט מ"ס מ"יירי אפילו לא גודע בנתיים
 בגופו (ר"ל בגוף האיסור שמו לא טריפה וספק ה"א הוא שמו ע"כ"ל: (ב"ח) סי' ט'. כתבו ש"ח וש"ך אפילו לא גודע הספק
 לא זהו שאכל אבל קשה הדבור הרשבי"א והספקים לא הוצרכו הראשון רק עו אחד שנמטר בנו שנמטר כמה ביצים בידו
 לזה אלא לשיטת דס"ל דתערוכות ה"ב מותר אבל המותר דס"ל ואח"כ גודע ספק טריפה כמרגולת וא"כ ב' הספקות באין כאחד
 בס"ח דתערוכות ה"ב אסור א"כ אפילו לא היה ספק הראשון גביה שאינה יודע ה"א היא הלכותא דהמותר א"י דבמ"ה
 בגמרא אסור מ"ס שנמטר דלא יתא אלא ב' תערוכות וצ"ע (גל) ה"י ספק דרבנן להחמיר הוה ראשון הוא מדרבנן כיון שהוא בגופו
 לכן ספק המוכר דבעינן ג' תערוכות דתערוכות הראשון לא בתערוכות אף שהספק הראשון הוא מדרבנן כיון שהוא בגופו
 שייך לומר חד בחתי כפל וכאן מ"יירי מדברי שאינם חשבים ולהר"ב בה"ה בטל כיון שהספק הראשון אינו לא התרה א"כ
 ובסלים לכן א"צ אלא ב' תערוכות (דח"ל) והס"ח כתב דבאמת ה"י מ"ס מותר אפשר דמ"ר אחד חוה ומ"ר אחר. חוה לא פליגי
 צריך שיהא מ"ס בגוף אחד מענין אחד כמ"ו ב' תערוכות מ"ס ולא בא הר"ב אלא להוסיף דבסי' א"ש י"א כ"ן אסור ככל מותר
 אם יש כאן איסור או לא כמו באשה שניתה אחד ספק חחתי מ"ס אפילו בגופו של איסור של בחשבונו ו' לב ד"ח סי' (קל) ע"כ"ל:

אם יש כאן איסור או לא כמו באשה שניתה אחד ספק חחתי מ"ס אפילו בגופו של איסור של בחשבונו ו' לב ד"ח סי' (קל) ע"כ"ל:

מותרות ואם אינה של איסור הרי היא לבדה מותרת והשאר אסורות [טו] ואפי' נחתכו רובן אין תולין שהאיסור מן הרוב שנחתכו אלא כל הנחתכות מותרות והשלמות אסורות ומשמע באו"ה הא דבטל אם נתרסק היינו שלא נשאר שם דבר חשוב אבל אם נשאר חתיכה הראויה להתכבד אע"ג דבטל מטעם בריה מ"מ (עדן) [עדיון] חשוב ואינו בטל מטעם ראוי להתכבד וסברה נכונה היא:

← **דו כתב באו"ה כלל כ"ה** הוא דחתיכה הראויה להתכבד ובריה אינו כמילה דוקא כמילה אבל שלא במינן הוה בנותן טעם [טז] דומיא דבר שיל"מ דבטל שלא במינן עכ"ל [יז] ואינו נכון דהרי הרשב"א כתב בתשובה סימן ק"ג שבריה שנפלה לידו

מנחת יעקב

[טז] ואפי' נחתכה רובן אע"ג דבנפל א' מהן לים מבואר לקמן כלל מ"ג דתלינן דאיסור נפל שאני התם שנאכד מן העולם ואי אתה דן אלא על אלו שהם לפנינו אמרינן שהמה מן הרוב משא"כ כאן ששניהם לפנינו א"כ מפני מה נאמר שונו שנחתך הוא מן האיסור אדרבה יש לומר שמן הרוב נחתך והאיסור המוטע לא נשתנה כ"כ הפוסקים, ועיין בט"ז סי' צ"ט ובש"כ סימן ק"י ס"ק מ"ג:

[טז] דומיא דשיל"מ דבטל שלא במינן בש"כ סי' ק"ב ס"ק ג' כתב דלענין מין במינו גבי דשיל"מ אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא וכן משמעות הרב כאן במ"ש לחלק בין דשיל"מ לשאר דברים חשובים, וע"ל כלל ע"ד דין ב':

[יז] ואינו נכון דברי הרשב"א כו'. לא ידעתי למה שבק הרב כל הפוסקים ומקשה מדברי הרשב"א הלא הרא"ש והטור וכל הפוסקים נקטו גבי דין בריה כגון נמלה או עוף טמא וכו' ולא בטלי באלף ובודאי דאלו נתערב שלא במינן (פ"י בשמן כמ"ש ס"ק ט"ו) דאם נתערב במינן דהיינו שרץ כמו נמלה כשאר שרצים פשיטא דאסור הרי להדיא דבריה אף בשאינו מינו אינה בטילה ואין לדחוק ולומר דכגון דנקטו הפוסקים היינו רק לדוגמא ומשל ובאמת לא מיירי כלל מנמלה עצמה וכיוצא בזה זה אינו חדא דעיקר דין הברי' כנמלה ושאר שקצים נאמרה כיון דלוקין על כל שהוא שלא יתבטלו וכמבואר בירושלמי גם כן כהאי דעכברא הובא בהרא"ש פג"ה ואף דהוי מין

ראויה כמילה וכ"כ ב"י וכן משמע בשערים דלא כוותי' שכתב דטיפת חלב לא מקרי ראוי להתכבד הא לאו הכי לא בטיל בבשר אע"ג דהוה שלא במינו ומה שהביא ראוי שיל"מ [יח] נראה לחלק דשאני התם דאין החשיבות מצד האיסור עצמו אלא מאחר שהיה לו היתר אח"כ לא רצו חכמים שיתבטל וכל שנתער' שלא במינו אין ההיתר יקרא על דבר האסור אלא על שם דבר שנתערב בו והוי כמי שאין לו מתירין כנ"ל:

כתב באו"ה [יט] אם היא ספק אם הוא בריה או חתיכה הראויה להתכבד או לא אזלינן לקולא [כ] דספיקא דרבנן לקולא עכ"ל ופשוט הוא:

ה אם נפל א' מן התערובת לאור או לים אם אמרינן דאיסור נפל יתבאר לקמן כלל וסימן מ"ג ואם נתבשל חתיכה הראויה להתכבד עם חתיכות מותרות דין הרוטב כמו בבריה ועיין לקמן בדיני ברי':

מנחת יעקב

ה' שכתב דאין אפשר לומר דחתיכה הראויה להתכבד נתערב שלא במינו ולא נתרסק שאינו מכיוון, ועיין במנחת כהן חלק ג' סוף פ"א דף צ"ז ע"ד:

[יח] נראה לחלק הר"ן בנדרים דף נ"ב ע"א כתב דו"ל הטעם של דבר שחילקו חכמים בין במינו למין בשאינו מינו לענין דבר שיל"מ לפי דחוינא דפליגי ר' יהודא ורבנן במין במינו לא בטיל לפי שכל דבר הדומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזיקו. ומש"ה ס"ל לר' יהודא דלא בטיל ורבנן סברי דמכל מקום אף מין במינו בטיל כיון שאינם דומין זה לזה לענין איסור והיתר כיון דחד אסור וחד שרי משא"כ בדבר שיל"מ מין במינו נטו חכמים לפסוק כו' יהודא לאיסור שהרי אין דבר זה חלוק כלל מן ההיתר שהרי אף הוא סופו להיות נותר והוא מינו לכך לא בטיל משא"כ במין ושאינו מינו עכ"ל הר"ן ולפי דבריו הטעם פשוט ושאינו מינו לענין דברים החשובים לדשיל"מ לענין מין במינו ושאינו מינו, וק"ל, וע"ל כלל ע"ה:

[יט] אם הוא ספק אם הוא בריה או חתיכה

הראוי להתכבד. לא מיירי שנתפק להמורה אם הוא חתיכה הראויה להתכבד או לא דא"כ הוי ספק חסרון ידיעה ולא מקרי ספק כלל כמבואר לקמן בקונטרס הספיקות אלא דנסתפק לנו מה שהיה בשעת התערובת כגון שיש כאן הרבה חתיכו' וביניהם חתיכו' קטנו' וחתיכה הראויה להתכבד ולא ידענא אי האיסור היה החתיכה הראויה להתכבד וכה"ג וכן משמע באו"ה כלל כ"ה דין ז', ע"ש. ודלא כמשמעות הש"כ בסימן ק"א ס"ק י"ב משמע שהבין דאף אם מסתפק להמורה מקרי ספק דרבנן וזה אינו והוא נגד דברי עצמו כמבואר בדבריו עצמו בסימן ק"י בדיני הספיקות, ועיין לקמן בקונטרס הספיקות, ודו"ק:

[כ] דספיקא דרבנן לקולא. וסיים באו"ה ואם התשיכות ודאי ואיסור ספק אם הוא איסור דאורייתא לא בטיל ואם הוא איסור דרבנן אמרינן ספיקא דרבנן לקולא משא"כ בדבר שיל"מ אפי' ספק דרבנן לא בטיל כדאיתא לקמן כלל ע"ד דין א', ועיין בט"ז סי' ק"א ס"ק א' ובש"כ סי' ק"א ס"ק ב' ובסי' ק"י בדיני ספיקות, וע"ל בקונטרס הספיקות:

נב שפתי ברוך יורה דעה קב הלכות תערוכות

קב א (א) כגון ביצה בר... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

מבוא קב

לדבר הכתוב... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

באר היתב

קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

באר היתב

קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

באר היתב

קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

באר היתב

קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

באר היתב

קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין... קב א (א) כל דבר שיש לו מחירין...

סימן פו

דין בריה וחתיכה הראויה להתכבד ודבר שיש לו מתירין

א.

כתב השו"ע (סי' קב ס"א) כל דבר שיש לו מתירין שנחערב במינו אינו בטל אפי' באלף, אבל אם נחערב כשאינו מינו הרי הוא בטל בסי'.⁷⁷ ולכאורה צ"ע, דהא לגבי דין בריה וחתיכה הראויה להתכבד פסק הרמ"א (סי' קא ס"ו) שאין חילוק אם נחערבו במינם או שלא במינם,⁷⁸ ואילו לגבי דשיל"מ לא השיג הרמ"א על המחבה כלל, ומשמע שמודה דשיל"מ שנחערב כשאינו מינו בטל בסי'. וצ"ע דמאי שנא דשיל"מ מבריה וחתיכה הראויה להתכבד.

והנראה בזה, שחילוק גדול יש בין דשיל"מ לבריה וחתיכה הראויה להתכבד. דמאי דבריה וזהר"ל לא בטילי אפי' באלף היינו משום דרבנן גזרו דמתמת חשיבותן הוי כאילו האיסור ניכר ועומד בפנ"ע ואינו מתערב עם ההיתר כלל. אבל בדשיל"מ שנחערב לא גזרו רבנן שלא חל שם תערובת כל עיקר, אלא דאע"ג דודאי חל שם תערובת, מ"מ לא מהני בה הכרעה לקולא ודין ביטול.

ונראה דדבר זה מסתבר מאד, דהא כל דחקון רבנן כעין דאורייתא חקון, והרי מצינו דברים שאינם מתבטלים כלל אפי' מה"ת כגון בני אדם, וכמו שהבין התו"ד (סי' קי ס"ק ג) בדעת הרמב"ן והרשב"א. ולכאורה ה"ט משום דבני אדם הם כ"כ חשובים עד שאינם מאבדים עצמיותם וזהותם אגב דברים אחרים, וממילא אף כשהם מעורבים במציאות, מ"מ הרי הם נחשבים עפ"י דין כעומדים בפנ"ע. ונראה שהחומרא דרבנן דדבר חשוב לא בטיל אינה אלא הרחבה על הדין דאורייתא לגבי בני אדם, והיינו שתיקנו רבנן שלא חל שם תערובת לא רק על בני אדם, אלא אף על שאר דברים החשובים.⁷⁹

אלא דכל זה שייך רק לגבי בעלי חיים ובריה וזהר"ל שאינם מתבטלים מפני שהם חשובים. משא"כ בדשיל"מ שאינו בטל מטעם אחר,⁸⁰ ולא מפני שהוא דבר חשוב.

77 מקורו בירושלמי נדרים (פ"ו ה"ד), וכך דייקו הר"ן לכיצה (ב: בדפי הר"ף ד"ה כל) ועוד ראשונים מלשון המשנה שם.

78 ודלא כדעת האו"ה (כלל כ"ה דין י"ז).

79 וכ"כ הג"ר אלחנן וואסרמאן ד"ל, הי"ד, ב"קובץ שמועות" לחולין (אות מ"ב).

80 וכמו שיתבאר בשיעורי רבנו לקמן (סי' פח).

וממילא אין סברא לומר שגדר החומרא בדשיל"מ הוא שלא חל עליו שם תערובת כל עיקר. אלא יותר מסתבר לומר דלגבי דשיל"מ החמירו רבנן לומר דאע"ג דשפיר חל עליו שם תערובת, מ"מ לא מהני ביה ביטול ברוב ושאר הכרעה לקולא.

ועפ"י נוחח החילוק בין דשיל"מ לבריה וזהר"ל לגבי תערובת מבשא"מ. דהנה כבר ביארנו לדעת הש"ך שביטול בששים בתערובת מין בשא"מ לא דמי לביטול ברוב מין במינו, דביטול בששים אינו דין ביטול גרידא אלא הוא שיעור בסילוק טעם האיסור. ומה"ט אף היכא שאין האיסור מתבטל עפ"י דין, מ"מ אינו יכול לאסור תערובת מבשא"מ אם יש ששים בהיתר כנגדו, דהא בכה"ג אין טעם האיסור נרגש בהיתר כלל. אך כל זה מיירי כשהאיסור מתערב עם ההיתר ואינו עומד בפנ"ע. אבל אם האיסור ניכר ועומד בפנ"ע, כודאי א"א להתיר אכילת התערובת אף אם אין טעם האיסור נרגש בה.

ומעתה יש לפרש דהואיל ולגבי בריה וזהר"ל גזרו חכמים שלא חל שם תערובת כל עיקר, אלא חשיב כאילו ניכר האיסור ועומד בפנ"ע, ממילא לא מהני ביטול אפי' מין בשא"מ. דאע"ג דאין טעם האיסור נרגש אם יש ששים בהיתר כנגדו, מ"מ אם האיסור הוא בעין א"א להתיר אכילת התערובת וכמו שנתבאר. אבל לגבי דשיל"מ, שחל שם תערובת אלא שגזרו חכמים דמ"מ לא מהני ביה ביטול והכרעה לקולא, ממילא שפיר י"ל שלא הפקיעו חכמים אלא דין ביטול ברוב שהוא הכרעה עפ"י דין, משא"כ ביטול בששים שהוא הכרעה עפ"י המציאות של סילוק טעם האיסור.⁸¹

81 כל זה הובא ב"מסורה" (ח"ז עמ' סח) בשם רבנו. ומעין זה פ"י הפלתי (סי' קב ס"ק ב) בדעת המחבר. [ועיי'ש עוד שעפ"י יישוב קושית הראב"ד על הרמב"ם בהל' מאכ"א (פט"ו ה"ב)]. ולפי סברא זו צ"ל דבתערובת מבשא"מ ל"צ דין ביטול כלל, אלא סגי בכך שנטחלק טעם האיסור, דאם איחא דצריך דין ביטול במבשא"מ כדי לבטל האיסור הכעין, ממילא לא יתבטל דשיל"מ אפי' באינו מינו, דהא בדשיל"מ לא מהני דין ביטול כלל. [ועיי'ן עוד מה שכתבנו בזה בשיעורי רבנו לעיל (סי' עה עה' 16)].

ולכאורה קצ"ע בעיקר סברת רבנו, שהרי כבר ביאר רבנו בשיעוריו לעיל (סי' עה) דדעת המחבר היא שגם ביטול בששים הוא דין ביטול גרידא ואינו רק שיעור בסילוק טעם האיסור. ולפי מה שנתבאר כאן נמצא שדברי המחבר סותרים זא"ז, וכבר הוגיש בזה רבנו. ועוד העיר דלכאורה אף בדעת הש"ך א"א לפרש כדברינו כאן, שהרי כתב הש"ך (סי' קב ס"ק ג) דלגבי קביעת מינו ואינו מינו בדשיל"מ אולינן בחר שמא ולא בחר טעמא (ודלא כמו שכתב הש"ך בעצמו לגבי ביטול בששים באיסור רגיל שנתערב מבשא"מ). וא"כ ע"כ צ"ל דהכא לאו מדין סילוק טעם האיסור נגעו בה.

ועיי'ן בש"ך (שם ס"ק ד) שהביא טעם אחר בשם הת"ח (כלל מ' דין ו') דדשיל"מ בטל באינו מינו משום דכל שנחערב באינו מינו שוב אין ההיתר נקרא על שם האיסור אלא על שם דבר שנתערב בו והוי כמו שאין לו מתירין, אלא שדבריו סתומים קצת. והט"ו (ס"ק ה) ביאר עפ"י דעת הר"ן לנדרים (נב). דדשיל"מ לא בטיל משום דהוי כהיתר בהיתר דלא בטיל הואיל ואין שום התנגדות בין הדברים

ב.

ועפ"ז אפשר לבאר גם מה שכתב הט"ז (סי' קב ס"ק ג) דדשיל"מ חמיר טפי משאר דכרים שאינם מתבטלים לענין ספק דרבנן, דספק בריה וחהר"ל מותרין אם הוראי איסור אינו אלא מדרבנן, וכהא דאמרינן בכל התורה כולה דספיקא דרבנן לקולא, משא"כ בדשיל"מ דאסור אפי' בספק דרבנן.⁸² ודבר זה טעון ביאור, דאמאי לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אף לגבי דשיל"מ.

ולפי דברינו ניחא, דהא בכל ספיקא דרבנן בודאי איכא לידת הספק, אלא שתיקנו חכמים שמותו להכריע לקולא בהך ספיקא.⁸³ וממילא מסתבר בדשיל"מ לא אזלינן לקולא בספיקא דרבנן, שהרי עיקר החומרא דרבנן בדשיל"מ היא שלא להכריע בו לקולא. אבל בבריה וחהר"ל לא אמרו חכמים שאין להכריע בהן לקולא, רק גזרו שאם נתערבו בהיתר לא חל שם תערובת, אלא חשיב כאילו האיסור ניכר ועומד בפנינו. וממילא כשיש ספק בעיקר זהות האיסור, בודאי ניתן להכריע לקולא כמו בכל ספיקא דרבנן בעלמא.

והנה כתב הרמ"א (סי' קב ס"ד) בשם המרדכי בפ"ק דשבת (אות רנ"ט) דכל איסור שלא היה ניכר קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא דשיל"מ. ולכאורה צ"ע, דמאי שנא אם ניכר האיסור או לא ניכר האיסור. והנראה בזה, שבי' הלכות נאמרו בתערובת: א', שתערובת מבטלת ומתרת את האיסור [דהיכא שיש רוב היתר ומיעוט איסור שוב לא חשיב האיסור כניכר ועומד בעין, אלא חל שם תערובת וממילא נוהג דין ביטול]; וב', שתערובת מונעת את האיסור מלחול [דהיינו שאם לא חל האיסור לפני שנתערב הדבר בהיתר, לא אמרינן שחל האיסור ומיד הרי הוא בטל, אלא לא חל האיסור כלל].⁸⁴

המתערבים, וממילא בתערובת מבשא"מ שיש התנגדות בין המינים המתערבים שפיר י"ל דאפי' דשיל"מ בטל בששים.

82 כך מבואר משיטת רב אשי בביצה (ד). דספק ביצה שנולדה ביו"ט אסורה הואיל וק"ש לה מתירין, אע"ג דאין אסורה אלא מדרבנן (משום מוקצה) ובעלמא ספיקא דרבנן לקולא. ואילו לגבי בריה וחהר"ל כתב הר"מ (סי' קא אות ב') דפשוט הוא דבספיקא אזלינן לקולא.

83 כבר דגו האחרונים בזה, אם ספיקא דרבנן לקולא פירושו שהכמים נתנו רשות להכריע לקולא בספק דרבנן או דמעיסקא לא תיקנו איסור כלל במקום ספק. ועיין במגילה אסתר לספר המצוות (שורש א', דף ה' ע"ב בספרים שלנו, אות ד') שביאר דאולי בזה גופא נחלקו הרמב"ם והרמב"ן לענין אם כל איסורי דרבנן הם בכלל "לא חסור" או לא.

84 השווה לזה איבעית הגמ' בנדרים (עה). לגבי "כל הנדרים שתודו וכו'" אי מיחל חלין ובטלין או דלמא לא חלין כלל.

ונראה שהמרדכי סובר דלגבי דשיל"מ יש לחלק בין ב' הלכות אלו. דהנה כבר נתבאר בדשיל"מ לא החמירו רבנן לומר שלא חל שם תערובת כל עיקר, אלא רק תיקנו דלא מהני ביה ביטול ברוב ושאר הכרעה לקולא. וא"כ מסתבר שדין השני של תערובת שפיר שייך אף בדשיל"מ, דדוקא דין ביטול ברוב חשיב כהכרעה לקולא, משא"כ אם רק נמנע האיסור מלחול. וממילא ניחא שיטת המרדכי, דכל שלא היה ניכר האיסור קודם שנתערב, הרי התערובת מונעת אותו מלחול אף אם הוא דשיל"מ הואיל ודין זה של תערובת לא חשיב כהכרעה לקולא.

ועיין בה"י רעק"א (סי' טו סי"ב) שהביא בשם השו" חוות יאיר דסברת המרדכי לא נאמרה דוקא בדשיל"מ אלא אף בשאר דברים שאינם מתבטלים כגון בעלי חיים ובריה וחהר"ל. אבל הגרעק"א שם חולק עליו. ולפי דברינו לעיל נראה לומר כדעת הגרעק"א, דהא לא דמו שאר דברים שאינם מתבטלים לדשיל"מ. שהרי כבר נתבאר דגדר החומרא בחהר"ל ובריה ושאר דברים שאינם מתבטלים הוא שהחכמים החשיבוהו כאילו האיסור עדיין ניכר ועומד בפנינו ואינו בתערובת כלל. וא"כ מסתבר שאף הדין השני של תערובת לא שייך לגבי שאר דברים שאינם מתבטלים (מלבד דשיל"מ), שרק אם חל שם תערובת שייך לומר שהתערובת מונעת את האיסור מלחול, משא"כ אם עפ"י דין חשיב כניכר האיסור.⁸⁵

ומעין זה נראה לומר גם ביישוב דברי הרמב"ם.⁸⁶ דהנה מבואר בזבחים (עד.) דכל היכא שנפל איסור שאינו בטל לתוך תערובת, ואח"כ נפל חלק מאותה תערובת לתערובת שניה, הרי זה נחשב כספק ספיקא ומותר. וכן פסק הרמב"ם בהל' עכורים (פ"ז ה"י) לגבי טבעת של ע"ז. אולם בהל' מאכ"א (פט"ז ה"י) לגבי דבר שבמנין כתב שאין להתיר, אלא ע"י ג' תערובות. וכבר הרגיש בזה הכס"מ בהל' עכורים שם, ונשאר בצ"ע.

ונראה לבאר שכך נאמרה ההלכה דכל היכא שיש ב' תערובות חשיב כס"ס ומותר. אבל היינו דוקא היכא שהאיסור נתערב בתחילה ואינו עדיין בעין, רק דלא בטיל מחמת

85 והעיר הר"מ גנן שליט"א דלפ"ז מיושב גם מה שלכאורה קשה לדעת המרדכי דאם איסור שלא היה ניכר מעולם תמיד בטל, א"כ היאך יש איסור אותו ואת כנו, הרי החם חל האיסור כשהבן היה בלוע במעי אמו ולא היה ניכר בעולם. אך לפי דברי רבנו י"ל דשאני בע"ח דלא בטילי מפני שאין כאן תערובת כל עיקר, וממילא לא שייך לומר דחשיב כאיסור הנולד בתערובת.

86 עיין בזה ב"מסורה" שם.

חומרא דרבנן, משא"כ אם עפ"י דין חשיב כאילו לא נתערב האיסור בתחילה כלל. ונראה שבוה יש לחלק בין ע"ז לדבר שבמנין. דהא מאי דטבעת של ע"ז אינה בטילה היינו מחמת חומר האיסור דע"ז כמבואר ברמב"ם בהל' עכו"ם (שם ה"ט) "ואוסרין בכל שהן כעכו"ם שנאמר והיית חרם כמוהו". וא"כ מסתבר דשפיר חל שם תערובת לגבי איסור ע"ז, רק דדין הוא דלא מהני ביה ביטול ברוב. ומש"ה ניחא מאי דסגי בב' תערובות כדי להתיר את האיסור.

אולם בדבר שבמנין אין הדבר כן. דהתם מאי דלא בטיל אפי' באלף אין זה רק מניעה בחלות דין ביטול אלא הוא הפקעה בעיקר שם תערובת. כלומר שלא רק שהחמירו ורבן לומר דלא מהני הכרעה לקולא בדבר שבמנין, אלא שהם קבעו דמחמת חשיבותו לא חל עליו שם תערובת כל עיקר, וכאילו האיסור עדיין עומד בעין.⁸⁷ וממילא א"א להתיר ע"י ב' תערובות, דלגבי דבר שבמנין הרי תערובת הראשונה לא הויה תערובת כלל, וא"כ כשנפל חלק מתערובת הא' לתוך תערובת הב' הרי הכל נחשב רק כתערובת א' גדולה, ורק לאחר שתערובת הב' מצטרפת עם תערובת ג' אפשר להחשיבו כב' תערובות ולהתיר את האיסור מדין ס"ס.⁸⁸ ולפי מה שנתבאר מסתבר שדין דשיל"מ הוי כדין טבעת של ע"ז דסגי בב' תערובות, ואילו דין בריה וחר"ל הוי כדין דבר שבמנין דצריך ג' תערובות כדי להתיר את האיסור מדין ס"ס.⁸⁹

87 ועיין בתוס' ליבמות (פא. ד"ה מאי) שחילקו אליבא דר"ל ד"כל שדרכו לימנות" (פי' דרק לפרקים דרכו לימנות) לא בטיל רק באיסור דאורייתא, אבל "את שדרכו לימנות" (פי' דחמיר דרכו לימנות) לא בטיל אף באיסור דרבנן. וביאר הר"מ גנץ שליט"א בס' גן שושנים (ח"ב עמ' קמג) דס"ל להחוס' שיש לחלק בין ב' סוגי דברים שבמנין, ד"כל שדרכו לימנות" לא הוי הפקעה בעיקר שם תערובת, אלא דין הוא בחלות היתר הביטול, ובוה שפיר יש לחלק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן. אבל "את שדרכו לימנות" הוי הפקעה בעיקר שם תערובת, ולכן אף באיסור דרבנן לא שייך ביטול.

88 וכן משמע מלשון הרמב"ם בהל' מאכ"א שם וז"ל "איסור ע"ז אינו חלוי בחשיבות הדבר, אלא אפי' דבר שאינו חשוב אוסר בכל שהוא, הילכך הרי הוא לענין התערובת דומה לשאר איסורין, ספיקו אסור ס"ס מותר וכו', אבל בשאר האיסורין שאינם מחבטלין מפני חשיבותן אפי' בתערובת השני עדיין החשיבות עומד בעינו, ולפיכך אסור עד שיפול לשלישי והותר השלישי". ועיין עוד בשו"ע (סי' קי ס"ק גב) ובשיעורי רבנו לקמן (סי' צו).

89 ויש סוברים דכל דבר דמרבנן לא בטיל ברובא, לא ניהר אף ע"י ס"ס. ובביאור דבריהם עיין בשיעורי רבנו לקמן (סי' פז). ונראה להוסיף עוד, דלפי יסוד רבנו כאן אפשר ליישב עוד קושיא. דהנה במס' ערלה (פ"ג מ"ח) הובאה מח' תנאים אם אגוזי פרך שנפלו ונתפצצו בשוגג בטלין ברוב או לא. ולכאורה צ"ע, דהא כבר הוכיח רבנו לעיל (סי' פב) שאין ביטול אלא מתחילת התערובת, וא"כ היאך אפשר שיתבטלו האגוזים לאחר שנתפצצו אם לא חל בהם דין ביטול מתחילת תערובתן. אולם לפי סברת רבנו כאן לא קשה מידי, דאגוזי פרך הם דברים חשובים, וכבר נתבאר דה"ט דרבר חשוב לא בטיל אפי' באלף מפני שהחמירו רבנו לדנו כאילו הוא עומד בפניו ויזכר בעין אפי' לאחר שנתערב

סימן פז
ספק ספיקא בדשיל"מ

כתב השו"ע (סי' קב ס"א) ואפי' ספק אם נולדה ביצה ביו"ט ונתערבה באחרות אסורות. ומקורו מברייתא בביצה (ג.) "וספיקא אסורה, ואם נתערבה באלף כולן אסורות", ואמרינן עלה בגמ' דאי מיירי בביצה שנולדה ביו"ט ניחא, דהוי דבר שיש לו מתירין וכל דשיל"מ אפי' באלף לא בטיל. אולם כבר הק' הראשונים דאמאי אסור אם נתערבה ספק ביצה שנולדה ביו"ט באחרות, הא הוי ספק ספיקא. ונאמרו על זה ג' תשובות: א) התוס' שם (ד"ה ואחרות) תי' בשם ר"ת דהך דנתערבה באחרות קאי אודאי איסור דליכא אלא חד ספיקא, אבל אה"נ ספק איסור שנתערב מותר ככל ס"ס דעלמא. ב) הרא"ש תי' בתשו' (כלל ב' אות א') דלעולם הך דנתערבה באחרות קאי אספק איסור, ומאי דלא אמרינן בה ס"ס לקולא היינו משום דהוי ספק א' בגוף וספק א' בתערובת, וכה"ג לא מיקרי ס"ס. ג) והמרדכי לע"ז (סי' תתמא) כתב דשפיר מיקרי ס"ס ומ"מ לא אזלינן בה לקולא, דהואיל וביצה הוי דבר שיש לו מתירין דלא בטיל אפי' באלף, ממילא גם ס"ס אסור בה.⁹⁰

→ ונראה לבאר שמח' הראשונים אי מהני ס"ס בדשיל"מ או לא תלויה בגדר דין ס"ס. דהנה יש לחקור בהא דאזלינן לקולא בס"ס כמבואר בכתובות (ט.) ובעוד מקומות בש"ס: האם פירושו דלעולם נולד ספק בדבר אלא שיש רשות להכריע בו לקולא, ואף באיסורי תורה, או דילמא היכא דאיכא ס"ס לא חשיב כלידת הספק כלל.⁹¹ ואפשר לומר שנחלקו בוה הראשונים לענין ס"ס בדשיל"מ. שהרי כבר נתבאר דמאי דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא בדשיל"מ היינו מפני שכך תיקנו חכמים דלא מהני שום הכרעה לקולא בדשיל"מ. ומעתה י"ל שהמרדכי העלה דאף ס"ס לקולא הוא הכרעה להקל כמו ספיקא דרבנן לקולא. ומש"ה לא מהני ס"ס בדשיל"מ הואיל ובדשיל"מ לא

במציאות. וממילא ניחא מה שהאגוזים מתבטלים בשעת פציעתן, שהרי שעת פציעתן היא היא תחילת תערובתן עפ"י דין.

90 עיין בכל זה בביאור הגר"א שם (ס"ק ג). ועוד הביאו הראשונים שגם הרי"י סובר דלא מהני ס"ס הכא, אלא שנחלקו בביאור שיטתו. [עיין בוה בשו"ע וברמ"א (סי' קי ס"ט) ובמפרשיהם]. דמלשון הרשב"א בתה"ב (כ"ד ש"ב, כד:) משמע שהבין דס"ל להר"י דלא מהני ס"ס הכא משום דהוי ספק א' בגוף וספק א' בתערובת, וכך פי' גם הרי"מ (סי' נו אות ט"ז). אולם הב"י שם (סי' נו) הבין שהרי"י לא אסר אלא היכא שכבר נודע ספק הראשון קודם שנתערב משום דבכה"ג לא הוי ס"ס. והב"ח (סי' קב) פי' באופן ג', שהרי"י לא אסר אלא ספיקא דאורייתא שנפל לתערובת משא"כ בספיקא דרבנן.

91 עיין בס' שערי ישר (ש"א פ"ט-כ) שהעלה מעין סברא זו דספק ע"ג ספק לא מיקרי ספק כלל.

מהני שום הכרעה לקולא. מאידך, ר"ת ורעמייה פסקו דשפיר מהני ס"ס אף ברשיל"מ משום דס"ל דאזלינן לקולא בס"ס משום דלא חשיב כלידת הספק כלל, והאי טעמא שייכא אף ברשיל"מ.⁹²

ועפ"י נראה לברא גם מה שנחלקו הפוסקים לגבי ס"ס נגד חזקת איסור. דהנה איתא במתני' במקואות (פ"ב מ"ב) שר' יוסי מטמא בכל ספק טבילה, ואפי' בטומאה דרבנן. הרי דס"ל לר' יוסי דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא נגד חזקת טומאה, ולריריה מסתבר דה"ה נמי לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא נגד חזקת איסור. וכן פסק הש"ך (סי' קי, כללי ס"ס אות כ'). ובפשוטו היה נ"ל דה"ט משום דאי"א להכריע לקולא נגד חזקה ודאית. אך א"כ קשה, שהרי כתב הרמ"א (סי' קי ס"ט) שמתירין עפ"י ס"ס אפי' נגד חזקת איסור, אע"ג דלכאורה גם הא דאזלינן לקולא בס"ס הוא הכרעה להקל. ואמנם הש"ך (כללי ס"ס אות כ"ז) חולק על הרמ"א וסובר דלא אזלינן לקולא בס"ס נגד חזקת איסור, וכ"כ הט"ז (סי' קי ס"ק טו) בשם המשאת בנימין, אבל דעת הרמ"א צ"ע. ולפי דברינו י"ל דאולי נחלקו בגוד דין ס"ס. הש"ך סובר דאף בס"ס איכא לידת הספק אלא שיש רשות להכריע בו לקולא, ונגד חזקת איסור אין רשות להכריע לקולא. אבל הרמ"א סובר דס"ס לא חשיב כלידת הספק כלל, וממילא יש להקל בו אפי' נגד חזקת איסור.⁹³

92 ובאמת כבר נחלקו המפרשים בטעם הדבר אמאי אזלינן לקולא בס"ס. הרשב"א בחשו' (ח"א סי' תא) כתב דס"ס דינו כרוב. ואילו הפמ"ג בספרו "גינת ורדים" (כלל ח') כתב דלדעת הרמב"ם בהל' טומאת מת (פ"ט הי"ב) דהא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן, לא עדיף ס"ס מכל ספיקא דרבנן דעלמא דאזלינן בה לקולא. ועיי' בחשו' הרשב"א שהעלה סברא ג' דאולי ס"ס אפי' עדיף מרוב, ומה"ט ר' יהושע דפוסל חז' רובא כיוחסין מכשיר בס"ס. ונראה שכך הבין רבנו גם ברעת ר"ת, אלא שרבנו הוסיף ביאור דבר דה"ט דס"ס עדיף מרוב משום דלא חשיב אפי' כלידת הספק, וממילא שפיר מהני ס"ס אף היכא דרוב לא מהני. ושוב העירוני למה שכתב הרשב"א בביצה שם (סוף ד"ה נתערבה) בביאור דעת ר"ת דה"ט דאזלינן לקולא בס"ס אף ברשיל"מ משום "דכל שהוא בס"ס היתר גמור משוי' ליה, וא"כ אפי' לשיש לו מתירין נמי [מהני]". ומשמע שהבין כסברת רבנו דלר"ת ס"ס לקולא אינה הכרעה לקולא, ומש"ה מהני אף ברשיל"מ. ועיין עוד בזה בשיעורי רבנו לקמן (ס"ף צח).

93 והעיר הרי"צ שנטר שליט"א דנפק"מ עוד לענין אם מותר לעשות ס"ס לכתחילה, דמסתבר שאסור לו לאדם להכניס את עצמו למצב כזה שיצטרך לסמוך על הכרעה לקולא, אבל אם ס"ס לא חשיב כלידת הספק כלל אזלינן לקולא אין קפידא לעשות ס"ס לכתחילה. ובחשו' שיבת ציון לבן הגוב"י (סי' מה) הביא מח' הראשונים בזה.

ועיין עוד בתוס' לכתובות (ט: ד"ה אי) דמדבריהם משמע דס"ל דס"ס מהני אף להוציא ממון. [כך הבין הפנ"י שם, ודלא כמו שכתב השב שמתנתא (ש"א פכ"ד)]. ונראה שגם זה תלוי בשאלה הנ"ל, דאי אזלינן לקולא בס"ס משום דדינו כרוב או משום דלא גרע משאר ספיקא דרבנן לקולא, א"כ מסתבר שאין להוציא ממון על פני, דהא אין הולכין בממון אחר הרוב, וגם לא מהני ספיקא דרבנן לקולא בממון משום

אלא דלפ"ז יצא שדברי הרמ"א 'סותרים' זא"ז. שהרי לגבי דשיל"מ פסק הרמ"א (סי' קי ס"ח) שיש להחמיר אף בס"ס אם לא לצורך, ומזה משמע דס"ל דאיכא לידת הספק אף בס"ס. ומאידך, הרי הוא סובר דאזלינן לקולא בס"ס אף נגד חזקת איסור, ומזה משמע דס"ל דליכא לידת הספק בס"ס כלל. ואולי י"ל שהרמ"א מקיל בס"ס אף נגד חזקת איסור מטעם אחר. דהנה הרשב"א בחשו' (ח"א סי' תא) העלה דאזלינן לקולא בספיקא דרבנן אף נגד חזקת איסור וחזקת טומאה.⁹⁴ ומשמע דס"ל שיש רשות להכריע לקולא אף נגד חזקה ודאית.

ונראה דאולי מה"ט פסק הרמ"א דאזלינן לקולא בס"ס אף נגד חזקת איסור משום דאזיל בשיטת הרשב"א, ומש"ה סבר הרמ"א דאע"ג דס"ס חשיב כלידת הספק, מ"מ לא גרע ס"ס מספיקא דרבנן דאזלינן ביה לקולא אף נגד חזקת איסור וחזקת טומאה. ואמנם הרשב"א שם (ד"ה ואל) כתב להדיא דאזלינן לקולא בס"ס אף נגד חזקת איסור משום דס"ס מדין רוב הוא, וממילא כמו דאזלינן בתר רובא אף נגד חזקה, דרובא וחזקה רובא עדיף, ה"ה נמי אזלינן לקולא בס"ס אף נגד חזקה. ויתכן שכך סובר גם הרמ"א דבמקום ס"ס יש רשות להכריע לקולא, וכח הכרעה זו מדין רוב הוא, וממילא אזלינן ביה לקולא אף במקום חזקת איסור.

דקולא לזה הוי חומרא לזה. אבל אם ס"ס עדיף מרוב וחשיב כאילו אין כאן לידת הספק כלל, שפיר אזלינן בתריה לקולא אף בממון.

והוסיף הר"מ גנק שליט"א דלכאורה נפק"מ עוד לענין ס"ס בכרכות. שכבר נחלקו הפוסקים אם מותר לכרך היכא דאיכא ס"ס אם חייב לכרך או לא, עיין בזה בחיי אדם (כלל ה' אות ו') ובמשנה ברורה (סי' הפט ס"ק לח). ואם איתא דס"ס לא חשיב כלידת הספק כלל מסתבר שחייב לכרך. ועיין עוד בזה בס' גן שושנים (ח"ב סי' יד).

ועוד הק' הר"מ גנק שליט"א לרבנו ז"ל דאם איתא דס"ס לא הוי לידת הספק כלל, א"כ אמאי אמרינן דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא אפי' בס"ס. והשיב רבנו דספק טומאה ברה"י הוי גויה"כ ודין בפני"ע, דאע"ג דבכל התורה כולה ס"ס לא הוי כלידת הספק כלל, מ"מ לגבי טומאה ברה"י שפיר חשיב כספק.

94 ודבר זה תלוי בתרי לישני בגמ' עירובין (לו). עיי' שהקשו סחירה בדבוי ר' יוסי, שהרי לענין ספק טומאה דרבנן הוא מהמיר, ואילו בספק עירוב שג"כ אינו אלא מדרבנן הרי הוא מקיל. ומשני "שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מה"ת וכו' ואיכעית אימא לא קשיא הא זיריה הא דרביה". ואמנם לפי הלישנא בתרא משמע דאי קיי"ל כר' יוסי (ודלא כרביה) לא אזלינן לקולא בשום ספיקא דרבנן נגד חזקת איסור (כמו דלא אזלינן לקולא החם נגד חזקת טומאה), אבל ללישנא קמא משמע דאפי' נגד חזקת איסור שפיר אזלינן לקולא בספיקא דרבנן כל שאין לו עיקר מה"ת. והבין רבנו שמדברי הרשב"א משמע שחפס לישנא קמא כעיקר. אך עיין בש"ך (כללי ס"ס אות כ', כ"ז) שפ"י דבריו באופן אחר.

סימן פח

גדר דין דשיל"מ לא בטיל אפי' באלף

א.

נחלקו הראשונים אמאי דשיל"מ לא בטיל אפי' באלף. רש"י בביצה (ג: ד"ה אפי') כתב דה"ט משום דהואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור ע"י ביטול. אבל הר"ן בנדרים (גב.) ביאר דשיל"מ לא בטיל בהיתר משום דחשיב כתרובת של היתר בהיתר דלכר"ע לא בטיל.⁹⁵ דעיקר מח' ר"י ורבנן אי מב"מ במשהו או ברוב הוא אם לענין ביטול ברוב צריך התנגדות במציאות בין המינים המתערבים או דילמא סגי בהתנגדות עפ"י דין (דהיינו באיסור והיתר). אבל זה ברור דהיכא דליכא התנגדות בתערובת אפי' באיסור והיתר, בודאי יודו רבנן לר"י דמב"מ לא בטיל. וכך יש לפרש בדשיל"מ שנתערב במינו, דהואיל ויש לו מתירין לאחר זמן חשיב כהיתר גם עכשיו, וממילא ליכא שום התנגדות בינו לבין ההיתר שנתערב בו, ומה"ט לא בטיל אפי' באלף.

ונראה שיש להביא ראיה שהמחבר והרמ"א אזלי בשיטת רש"י. דהנה כתב השו"ע (סי' קב ס"ג) בשם הרשב"א בתוה"ב (ב"ד ש"ד, לח.) דכלי שנאסר בבליעת איסור שנתערב באחרים ואינו ניכר, הרי הוא בטל ברוב ואין דנין אותו כדשיל"מ. והוסיף עליו הרמ"א "לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו". והרי לדעת הר"ן לכאורה רק איסור שהוא נותר לאחר זמן חשיב כדשיל"מ, כגון חדש שהוא נותר לאחר הבאת העומר. אבל איסור שישאר לעולם באיסורו אלא שאפשר להפרידו ולהוציאו מן ההיתר מסתבר דלא חשיב כדשיל"מ, דלא שייך להגדירו כהיתר אם לעולם ישאר באיסורו. וא"כ היאך חשיב כלי שנאסר בבליעת איסור כדשיל"מ, הרי אין הגעלה מתרת ומכשרת את הבליעה אלא רק מוציאתו מן הכלי. אלא ע"כ צ"ל שהמחבר והרמ"א פי' כדעת רש"י, ומש"ה העלו שגם כלי הנאסר מחמת בליעת איסור חשיב כדשיל"מ, דעד שתאכלנו באיסור ע"י ביטול, תאכלנו בהיתר ע"י הגעלה.⁹⁶

95 כן כתבו התוס' בנדה (סא: ד"ה בגד) והרא"ש שם להרי"א דהיתר בהיתר לא בטיל, וכן העלה הש"ך להלכה (סי' רצט ס"ק א). ואע"ג דהא"ר"ה (כלל כ"ד דין ח') הביא כמה ראיות לאידך גיסא דהיתר בהיתר בטיל, הנוב"י (מהר"ת יו"ד סי' קפח) כבר דחה כל ראיותיו.

96 אך יש לרהות עפ"י מה שהביא האר"ש בהל' מאכ"א (פ"ט ה"ט) בשם הרמב"ן שהאיסור להשתמש בכלים הבלועים מאיסור אינו משום דטבע"ק דאוויחא ויאסר המאכל, אלא מעלה ואיסור בפני"ע הוא כמו האיסור להשתמש בכלי חדש קודם טבילה. והעיר הר"מ גנק שליט"א בספרו גן שושנים (ח"א סי' יד) דלפ"ז יש להבין דברי הרשב"א אף לפי שיטת הר"ן, דהואיל ואיסור השתמשות בכלי איסור נותר ע"י

וכן מוכח גם ממה שכתב הרמ"א שם (ס"ד) ד"א דתתיכה שלא נמלחה תוך ג' ימים מיקרי דשיל"מ הואיל ומותרת לצלי, אלא שהוא בטל מפני שאינו אסור אלא מחמת הבלוע שבה ולא מחמת עצמה.⁹⁷ והרי לצלי לא היחה אסורה מעולם, ולקדירה אין לה היתר כלל, ומ"מ הוה חשיב כדשיל"מ אי לאו דנאסר רק מחמת בליעה. וע"כ צ"ל שהרמ"א הבין כדעת רש"י בגדר דין דשיל"מ.

ועוד נראה להביא ראיה לכך ממה שכתב המחבר שם (ס"ד) דיש מי שאומר דלא שייך דשיל"מ היכא שהמאכל מתקלקל (והוא דעת ר"ת).⁹⁸ וקשה לדעת הר"ן, דאמאי לא חשיב כדשיל"מ, הרי האיסור עתיד להיות מותר עפ"י דין אע"פ שבמציאות לא יהיה ראוי לאכילה, וממילא שפיר יש להגדירו כהיתר גם עכשיו. אלא ע"כ צ"ל שהמחבר אזיל בשיטת רש"י, ומש"ה ס"ל דהואיל וא"א לאוכלו בהיתר לאחר זמן, דבאותה שעה כבר יהיה מקולקל, ממילא לא חשיב עכשיו כדשיל"מ.⁹⁹

ונראה שכן מוכח גם ממה שכתב המחבר שם (ס"ב) דיש מי שאומר שלא אמרו דשיל"מ אלא כשהמתיר עתיד לבוא על כל פנים או אם המתיר בידו לעשותו בלא

הגעלה, ממילא שפיר יש להחשיבו כדשיל"מ אי לאו דצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו. אלא דאם נאמר שהרשב"א אזיל בשיטת הר"ן דשיל"מ לא בטיל משום דהיא כתרובת היתר בהיתר, ע"כ צ"ל שהר"ן מודה דאף איסור שיש לו מתירין לא חשיב כהיתר אם א"א להתירו אלא ע"י טירחא והפסד, ומה"ט לא חשיב כלי איסור כדשיל"מ משום דצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו.

אולם עיין בשי"ך (שם ס"ק ח) שהביא מה שהק' המהר"ל ע"ד הרשב"א מהא דמע"ש חוץ לירושלים חשיב כדשיל"מ אף דהוי טירחא להביא הפירות לירושלים. ותי' על זה רבנו לפי סברתו וכן הביא בגן שושנים שם] דשאני כלי איסור שע"י הגעלה אין עצם האיסור משתנה להיות היתר, אלא רק יוצא האיסור מרופני הכלי, וממילא לא שייך להחשיבו כדשיל"מ אלא לפי סברת רש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר, וסברא זו לא שייכא אם א"א לאכלו בהיתר אלא ע"י טירחא והפסד. אבל במע"ש שעצם האיסור עומד להיות נותר ע"י כניסה לירושלים, ממילא שפיר יש להחשיבו כדשיל"מ אף לפי סברת הר"ן וכל שעומד להיות נותר כבר חשיב עתה כדבר המותר, וסברא זו שייכא אף היכא שא"א להיתר את האיסור אלא ע"י טירחא והפסד.

97 עיי"ש בשי"ך (ס"ק י) שהכל חפסו על סברת הרמ"א.

98 והעיר הר"צ שכטר שליט"א דבפשוטו נראה שזהו ביאור דברי הגמ' בביצה (ד:) דאמר רב מתנה עצים שנושר מן הדקל לתוך התנור כיו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן, ופרכינן דלרב אשי דאמר דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטיל מאי מהניא הוספת עצי היתר, ומשני "ה"מ היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה, הכא מקלא קלי איסורא". פירוש הרב רכל שהאיסור לא ישאר לפנינו בשעה שהוא נותר לא חשיב כדשיל"מ.

99 ואמנם כך ביאר גם המנחת כהן בספר התערוכות (ח"ג פ"ב). אך שוב העירוני שהר"ן בעצמו כתב בביצה (ב:) ברפי הוי"ף ד"ה (כל) שאם המאכל יתקלקל לפני זמן היתרו לא מיקרי דשיל"מ. וע"כ צ"ל דס"ל להר"ן דלא שייך לקרוא לדשיל"מ בשם "היתר" היכא שלא יהיה ראוי לאכילה במציאות בשעת היתרו.

הפסד, לפיכך ביצה של ספק טריפה שנחערבה באחרות אינו בדין דשיל"מ לפי שאין המתיר בודאי ואינו בידו (ומקורו מהרשב"א בתוה"ב).¹⁰⁰ ולכאורה תמוה, דהיכי סלקא דעתיה להחשיב ספק ביצת טריפה כדשיל"מ, הרי איסור טריפה אין לו היתר עולמית, ומה שממתינים י"ב חודש בספק טריפה היינו רק כדי לברר אם הבהמה היתה טריפה מתחילה או לא. וא"כ בודאי א"א להגדיר ספק ביצת טריפה שנחערבה בהיתר כתערובת של היתר בהיתר. אלא ע"כ צ"ל שהמחבר הבין כדעת רש"י דכל דבר שאם ימתין יאכלנו בהיתר טפי חשיב כדשיל"מ, ומה"ט אף ספק ביצת טריפה חשיב כדשיל"מ.¹⁰¹

ועיין עוד מה שכתב הרמ"א שם (ס"ד) מי שנדר מדבר א' ונחערב אח"כ, לדידיה מיקרי דשיל"מ. וכך הביא הר"ן בשם הירושלמי. ולכאורה צ"ע, דבשלמא לשיטת רש"י ניחא, דעד שיאכלנו באיסור יאכלנו בהיתר ע"י שאלת חכם. אבל לשיטת הר"ן קשה, שהרי אין היתר לאיסור נדר אלא ע"י הפרה. אבל שאלת חכם אינה מתרת את הנדר אלא רק עוקרתו למפרע ומשוי ליה כטעות, ונמצא שמעולם לא חל איסור נדר כלל. וא"כ היאך הביא הר"ן את דברי הירושלמי ונדר חשיב כדשיל"מ, הרי אין היתר לנדר כלל, וממילא מסתבר שאם נחערב בהיתר אחר לא חשיב כתערובת של היתר בהיתר, וא"כ לשיטת הר"ן אין טעם להחשיבו כדשיל"מ, וצע"ג.

ב.

הבאנו מה שכתב השו"ע (ס"ג) בשם הרשב"א דכלי שנאסר כבליעת איסור שנחערב באחרים ואינו ניכר, הרי הוא בטל ברוב ואין דנין אותו כדשיל"מ, לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו. והק' עליו המהרי"ל (הובא בש"ך ס"ק ח) דמה בכך שצריך להוציא הוצאות, הרי אין בזה אלא הפסד מועט. ועוד הק' הרא"ה בברק הביח שם דאפי' בלאו האי טעמא דדשיל"מ י"ל שאין ביטול לכלי כזה, דהא ניכר האיסור הואיל ואפשר להוציא את האיסור ממנו. ועוד תמה הגר"מ ז"ל, דבכלל אין כאן תערובת, דהא לא מצינו תערובת אלא בעין בבעין - דהיינו יבש ביבש, לח בלח או לח

100 עיי"ש בכה"ט (אות ה') שהק' בשם מהור"ר משה מלכו"ב דמ"נ יש להתיר ספק ביצת טריפה שנחערבה, שהרי אם התרנגולת היא טריפה ממילא הביצה לא הוי דשיל"מ, ואם התרנגולת היא כשרה א"כ לא נאסרה הביצה מעולם. ותי' דצ"ל דמיקרי המחבר בספק ביצת טריפה שנולדה ביו"ט.

101 עיין בחוור"ד (ס"ק ב) שביאר דברי המחבר עפ"י שיטת הר"ן, אך דבריו תמוהים וכמו שנתבאר. וצ"ע גם על הט"ו (ס"ק ה) שהביא טעם הר"ן וקלסר, אע"ג דמבואר שהמחבר והרמ"א תפסו סברת רש"י כעיקר.

ביבש; או טעם בבעין - דהיינו טעם ביבש או טעם בלח. אבל מעולם לא שמענו על תערובת טעם בטעם. וא"כ מסתבר דאפי' מה"ט אין בליעת כלי איסור בטילה בבליעת כלי היתר. ומכח קושיא זו היה הגר"מ ז"ל מחמיר מאד בתערובת כלים שלא להתיר אפי' בכלי חרס. אולם רבנו היה נוהג כדעת הש"ך בזה להצריך הגעלה לכלי מתכות ולהתיר כלי חרס בביטול חד בתרי.¹⁰²

ג.

דין טבל לא בטיל אפי' באלף

כתב הרמב"ם בהל' מאכ"א (פט"ו הי"ב) "יראה לי שאפי' דבר שיש לו מתירין אם נחערב בשאינו מינו ולא נתן טעם מותר, לא יהיה זה שיש לו מתירין חמור מטבל שהרי אפשר לתקנו ואעפ"כ שלא במינו בנותן טעם." ומשמע מדבריו דטעמא דטבל לא בטיל אפי' באלף אינו משום דהוי דשיל"מ. וצ"ע דמאי שנא מהקדש ומע"ש שאינן בטלין אפי' באלף משום דהוה דשיל"מ, וכמו שכתב הרמב"ם שם להדיא (ה"י). ואפשר היה לומר דטבל לא חשיב כדשיל"מ מפני שיש לו מתירין עכשיו וא"צ להמתין כלל, וכל דבר שיש לו מתירין תיכף ומיד מיקרי ניכר האיסור, מעין מה שכתב הרא"ה בבדה"ב לענין כלי הגאסר בבליעת איסור שנחערב באחרים. אך לפ"ז צ"ע מהקדש שיש לו מתירין עכשיו ע"י פדין, ומ"מ חשיב כדשיל"מ.

וגראה לפרש שטבל אינו בטל אפי' באלף מטעם אחר לגמרי, והוא משום דאיסור טבל תלוי במצות הפרשת תרומות ומעשרות,¹⁰³ ורק איסורים בטלים ולא מצוות.¹⁰⁴

102 ולענין קושית המהרי"ל העיר רבנו דאולי בזמן המחבר באמת היו צריכים להוציא הוצאות מרובות לצורך הגעלה לפי שהיו יושבי צפת צריכים להשכיר ערבים להעלות מים לראשי ההרים. אבל לדין שיש לנו מים סמוכים ממש בתוך ד"א בודאי חשיב כדשיל"מ.

103 עיין בתוס' לב"מ (פח. ד"ה תבואת) שהביאו מח' ר"ת ור"י לענין אם לקוח פטור מן המעשרות בלקוח לאחר מידות או בלקוח קודם מידות. ויש שרצו לומר דשניהם מדיים שפטור לקוח מסלק מצות הפרשה, אלא שנחלקו אם שייך איסור טבל בלי מצות הפרשה. דה"ה סובר שאם אין מצות הפרשה, ממילא פקע גם איסור טבל, והיינו מאי דאמרינן דלקוח פטור מן המעשרות, כלומר שאין בו אפי' איסור טבל. ואילו הרי"י סובר דשייך איסור טבל אף בלי מצות הפרשה, וממילא לאחר שכבר חל איסור טבל ע"י מידות שוב לא יפקע אף אם פקעה מצות הפרשה ע"י מכירה. ולכן ע"כ צ"ל דפטור לקוח הוא דוקא קודם מידות. [ועיין עוד בזה בשיעורי הגר"י למנחות (ע.)]. וגראה שרבנו כאן אויל בשיטת ר"ת דאיסור טבל חלוי במצות הפרשה. ולענין הלכה, נחלקו הגר"י והחזו"א בשאלה זו אם שייך איסור טבל בלי מצות הפרשה, ונפק"מ לענין הפרשת תרומ' ומשקים היוצאים מן הפירות (תוך מזיתים וענבים). עיין בזה בליקוטי הגר"י (ח"א עמ' כח) ובחזו"א הלי' מעשרות (ס"ז).

ומש"ה אף לאחר שנתערב טבל בהיתר, מ"מ נשארת מצות הפרשה עליו, וממילא גם האיסור הבא מכת המצוה אינו בטל. ומאי דטבל לא חשיב כדשיל"מ לדעת הרמב"ם נראה דהיינו משום דס"ל להרמב"ם שאין הפרשת תרו"מ מתירה איסור טבל, אלא הרי היא הופכת את הטבל לחולין, ופנים חדשות באו לכאן, ואין זה נחשב כדבר שיש לו מתירין.¹⁰⁵ אך לפ"ז קשה דאמאי חשיב הקדש כדשיל"מ ע"י פדיון, הלא ע"י פדיון יוצא ההקדש לחולין ופקע שם הקדש מיניה, ופשיטא דשרי דפנים חדשות באו לכאן.

ונראה ליישב דהקדש הקדוש בקדושת הגוף תמיד נשאר בקדושתו אפי' לאחר פדיון, והראיה לכך מזה שעדיין אסור בגיזה ועבודה אפי' לאחר פדיון. ומזה מוכח דפדיון אינו הופכו לפנים חדשות, אלא הרי הוא רק מתיר איסור מעילה בהקדש. ומעתה נראה דה"ל נמי י"ל לגבי קדושת דמים, דאע"פ שפדיון בקדושת דמים מוציא את ההקדש לחולין לגמרי ולא חשיב זה כדשיל"מ משום דהוי כפנים חדשות וכמו שנתבאר, מ"מ מאחר שמעשה הפדיון היה יכול להתיר איסורי הקדש גם בתורת מתיר כמו שהוא עושה בהקדש הקדוש בקדושת הגוף, ממילא שפיר חשיב כדשיל"מ.

סימן פט
איסור משהו בחמץ

א.

כתב הרמ"א (סי' קב ס"ד) דבר שיש לו היתר ותזור ונאסר כגון חמץ בפסח לא מיקרי דשיל"מ, ויש חולקין בזה. וביאור הדבר הוא, דהנה איתא בפסחים (כ"ט:) דחמץ בפסח אסור במשהו. ונחלקו הראשונים בטעם הדבר. רש"י שם פ"י דהוא חומרא מדרבנן מפני שחמץ הוא בכורת ולא בדילי אינשי מיניה כולי שתא. אבל הרמב"ם כתב בהל' מאכ"א (פ"טו ה"ט) דה"ט דחמץ אסור במשהו משום דהוי דבר שיש לו מתירין. וכאן בא הרמ"א לפסוק כדעת רש"י ודלא כדעת הרמב"ם.

אך לכאורה צ"ע, דמאי נפק"מ בזה אם טעם הדבר הוא כדעת רש"י או כדעת הרמב"ם, הרי לכו"ע לא בטיל חמץ אפי' באלף. ועיי"ש בש"ך (ס"ק יג) שכתב דנפק"מ

104 והעיר הר"צ שכתב דן בזה הגר"י ענגיל בגליוני הש"ס לסנהדרין (פ) עיי"ש.

105 אלא דעדיין קשה על הרמב"ם, שהרי ממשמעות לשון הגמ' בנדרים (נח.) הרי משמע דטבל דינו ממש כהקדש ומע"ש, ואינו בטל אפי' באלף משום דהוי דשיל"מ.

לענין. ערב פסח אחר חצות, שאם חמץ חשיב כדשיל"מ דין הוא שאינו בטל בס' אפי' בע"פ לאחר חצות, אבל אם חמץ אוסר במשהו רק מחמת חומרא בעלמא מסתבר דלא שייך לומר הכי אלא בתוך המועד שאז חיובו בכרת.¹⁰⁶

ונראה שנהגו כדעת רש"י וכפסק הרמ"א. והראיה לכך, דהנה מבואר בשו"ע (או"ח סי' תנב) שישנם ג' זמנים לענין הגעלת כלי חמץ: ערב פסח קודם חצות, ערב פסח לאחר חצות, ובפסח. בערב פסח קודם חצות מגעילין אפי' כלים בני יומן מבלי שיהיה ס' במים כנגד בליעת האיסור, לאחר חצות צריך או שיהיה ס' במים או שלא יהיו הכלים בני יומן, ובפסח א"א להגעיל הואיל ובפסח אף נותן טעם לפגם ומשהו אסורים. ומזה מבואר דקיי"ל דלאחר חצות אין חמץ אסור במשהו, דאל"כ היאך אפשר להגעיל לאחר חצות אף אם יהיה ס' במים כנגד החמץ הנבלע בכלי. אלא מחזורתא שנהגו כדעת רש"י ודעימיה דחמץ לא חשיב כדשיל"מ.¹⁰⁷

וכתב עוד הש"ך שם דאף הרמב"ם מודה דחמץ מבשא"מ בטל בערב פסח הואיל וגם דשיל"מ שנתערב מבשא"מ בטל. ואע"ג דחמץ מבשא"מ לא בטיל היינו רק משום חומרא דחמץ כמבואר ברמב"ם בהל' מאכ"א (פ"טו ה"ב), וממילא בע"פ אחר חצות דליכא חומרא דחמץ הרי הוא בטל. אולם נראה שיש לדחות סברת הש"ך, דאולי לא נתכוין הרמב"ם שם אלא לומר דמשום חומרא דחמץ החמירו חכמים בדין דשיל"מ שבו לומר שאינו בטל אפי' מבשא"מ. ולפ"ז יש מקום להחמיר אף בע"פ לאחר חצות.

ב.

דין תזור וניעור בחמץ

והנה המהב"ר (או"ח סי' תמו ס"ד) הביא ב' דיעות אי אמרינן דחמץ שנתבטל בס' קודם הפסח תזור וניעור בפסח לאסור במשהו או לא. דעת הרא"ש בפסחים (פ"ב סי' ה) היא דחמץ שנתבטל קודם הפסח אינו תזור וניעור, ואילו מדברי הרמב"ם בהל' חמץ ומצה (פ"ד ה"ב) דייק המ"מ דמשמע דס"ל שאפי' אם נתבטל הרי הוא תזור וניעור בפסח ואוסר במשהו. וצ"ע דבשלמא אם ניתוסף עוד איסור בתערוכת שפיר אפשר לומר שהאיסור תזור וניעור, אבל היאך שייך דין תזור וניעור בהגעת זמן בלבד.

106 ועיין בערוה"ש (או"ח סי' תמו ס"ג) שכתב דנפק"מ עוד לענין חמץ נוקשה דהוי דשיל"מ אך אין חיובו בכרת.

107 ותמוה מה שכתב הט"ז (ס"ק יג) בשם מהרש"ל שדעת הרמב"ם נראה עיקר, דהא מפסק המהב"ר לענין הגעלה מבואר דלא קיי"ל הכי.

ג ואבי העזרי (פי' תשט) אפר אפילו התבשיל שנעשה בספק ב זב"ש ואבי העזרי אפר אפילו התבשיל זב"ש. כן כתב המרדכי גי'ס עלה (פי' מהם) וכן מיעוטו כשמתכו ענין אלא שאינו יגבר שנמטר בשאר ימים שלמה פסקו שבעי דולח (פי' עד) דלס לינו מאלל בספק עלה שוללה ציוס נשלמות או טרפה בטרופות אלא אפילו ימות טולו ולא נשאר כי אם טולו או מילאו ממנו מלגול אסור:

בפסוק הישר יהודים פי' תש דהא דאמרין דבר שיש לו מתירין דוקא כשהוא בעין וכו' היה נראה שהתבשיל מותר כיון שלא נתבוין בצפירה. נראה דלפי זה מוכרח לומר למימר לר"מ נמי אסור משום לחומה ועממא עבד וכל מילי שנעשה לתם ועם לא נטיל וכן כתב המרדכי דמעטס זה גם כן היה אומר אפי' הטורי ללא נטיל:

זו נראה שמעטס זה כתב הרמ"ם במשנה (כלל פ' טו) הרועע שמתקן ציוס טול צפירה נמ יומה אסור דדבר שיש לו מתירין הוא ולא נטיל ובהגהות שיערי דורח (סס מק"ג) מלמח טווס [א] נטס מה"ל אפסלל אס לינו צו מאלל או מילאו צו מרגולל אסור והכי נהוג קף על גב ללכורה הרמ"ם והרמ"ש פליגי דהא עלה נמאלל וצמרגולל מין שפאיו מינו הוא טול לומר דפירא ליה כשנייה דכחו נחוספוס (לו) ד"ה משוס) לויכח להקדיה מיעקת נכך מסוי מין צמיו ולענין הפילה ממקן המרגולל והמכשל דעושין כן כדי לנטס המרגולל וליטה מה שסולחך לרמ"ם טעם אחר לאסור משום מומח ולא ליה לומר נטול דהוי מין צמיו דספר כשנייה קמח שכתבו אן ע"כ: ברתב הר"ן גריס עלה (ג: ד"ה טל) דהא דדבר שיש לו מתירין אפילו צאלף לא נטיל דוקא צמיו אצל שלח צמיו צמיל והכי משמע נהדיש צפרק הנודר מן המושל (הדיס ג:) ע"כ. וכן כתב עוד צפרק צמח דעודה וזה (לו: ד"ה טול) וכן כן דברי רעיו מס שכתב רעיו נמאן וצפסר יורה דעה סימן ק"צ וכמוסס המוספוס צפרק משלין (למ' ד"ה ולענין) ומכח דהכי איתא נהדיש ציוסלמי (הדיס פי' ט"ז) וכן דעת שולחה צפרק ט"ו מהלכות מלכות אסורות (ה"י) ודעת הרשב"א שצורה הבית (הקוף כ"ד ע"א טו:): [ב] ברתב הכל צו (פי' נה ט"ז) עלה שולחה ציוס טול שמתבלה בשוגג צו ציוס עם נסור ומכשל הכל מותר מוך מן הפילה שמיני עד למחר דהא קיימא לן (מולין מדי: געולו עלים מוסקוס דמיל דיעבי הוא שאין נומקן טעם כלל וכמה שזה היה מעשה לגוויל צפילים שולחו ציוס. טול והוסמו נטפילה שקורין פמל"ה והמירו הכל מוך מן הצפלים ע"כ ולפי מה שכתב רעיו נטס רעיו מס גלאו הלי טעמא נמי שרי דטעמו נטל בשפס (ב):

דרכי משה

תקיג (א) ובמרדכי ריש פרק קמא דביצה אם ליבנו המאכל עם הביצה אינו בטל לפי שהחוחא יכר ואינו בטל וכתוב באיסור והיה הארוך (פי' מה אית ית) והכי נוהגין וכן כתב בהגהות שיערי דורח בשם מהר"א אם ליבנו [בח] מאכל או מילאו בתרגולל אסור והכי נוהג דאף על גב דבמין כשאנו מינו אפילו דבר שיש לו מתירין בטל בשישים וכן כתב מהר"י"ח (בהג"ה אשר"י ע"ז פי"ה סי' כט) דכל שאין האיסור בעין אפילו מין במינו בטל בשישים מכל מקום היינו דוקא כשממשות האיסור קיים אבל אם נתמחה האסור מותר:

מיישני טמח יענע כענוג צו ולפי מה שכתבתי שם נטס נטל מרומח הקדן לין [הימח] לינע כעוס מוקלה אלא ל"כ הסהמה והמסמית שמתמטש לוי אלא לגורן דער שאינו מוקלה עכ"ל: ואפילו גתערבה בארף וכו'. משום דהוי דבר שיש לו מתירין. אצל אס נמטר אחר ממערות זה כמתר מומר מנח ספק ספקיה כן פסק הגמרי משנה ומ"ח אס נמטר עלה שהיא ספק אס נולדה כחול או צו"ע נרוב או גלף טולן אסורות

דרישה

תקיג [א] כ"י הביא דברי מה"ר איסרל ח"ל אם ליבנו בו מאכל או מילאו וכו' אסור אף על גב דלכאורה הרמ"ם והר"ש פליגי וכו' משמע שבמקום אחר מצא הרמ"ש מתיר היכה שיעושין כדי לבשם התרגולל ולטעמא נראה דמשום הכי כתב כ"י לפני זה על מה שכתב הרמ"ש בהשוכה הרמ"ם שנתקן בי"ש בבדיה בת יומה אסור דטעמא הוי משום דלחוחא עביד הוי כטיל להרמ"ש ולשולשה חילוקים יש בדבר חוה משום טעמא אסור אפילו להרמ"ש ומילתא לעביד לטעמא מותר מידי דעביד לחוחא אסור אפילו להרמ"ש ולא עביד לא לחוחא ולא לטעמא להרמ"ש ולשערי דורח אסור ומידי דלא עביד לא לחוחא ולא לטעמא מותר אליבא דכולי עלמא ודו"ק: [ב] מ"ש הבי"ה בשם הכל בו ביצה שנולדה כד"ש שנחבשלה בשוגג בו כיום עם כשר וכו' מותר הוא קיימא

הגהות והערות

[א] לשון הבי"ה הוא משום "לחוחא וטעמא" עביד וכל מידי שנעשה "לחח טעמי" לא כטיל, אבל הדישה כדי ליישב הסתירה בדברי הרמ"ש הבין שלדעת הרמ"ש בהשוכה שאסור טעמו משום חוחא ולכן שינה במקצת דברי הבי"ה: [ב] כוונתו לחירוף ראשון בתוספות ד"ה משום:

כתוב בתורת חסאח כלל ע"ז טע"ז ג' עיי"ש:

